

Календник

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

2001
3

† др Сава, владика шумадијски

Ја Тебе прославих на земљи, посао
сврших који си ми поверио да радим (Јн 17,4)

Блажен је онај
кога си
изабрао
Господе

САВА ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

Др Сава, епископ шумадијски, упокојио се у Господу 17. јуна 2001. године.

Др Сава (у свету Светозар Вуковић), епископ шумадијски, родио се у Сенти 13. априла 1930. године. Основну школу и нижу реалну гимназију завршио је у Сенти, Богословију *Светог Саве* у манастиру Раковици 1950, а Богословски факултет у Београду 1954. године. Школску 1957/58. годину провео је на постдипломским студијама на Старокатоличком богословском факултету Универзитета у Берну (Швајцарска) радећи, у исто време, на докторској дисертацији *Тийик архијеског Никодима* код ментора професора др Лазара Мирковића. За суплента Богословије *Светог Саве* у Београду постављен је 1958. године. На Богословском факултету у Београду докторирао је 15. маја 1961. године.

Замонашен је у манастиру Ваведење у Београду, 3. новембра 1959. године од патријарха српског Германа који га је 4. децембра исте године рукоположио у чин јерођакона. Изабран је за викарног епископа моравичког 20. маја 1961. године. У чин презвитера рукоположио га је патријарх српски Герман 3. јуна и произвео за протосинђела. У чин архимандрита произвео га је 24. јуна митрополит загребачки др Дамаскин. За епископа моравичког хиротонисали су га у београдској Саборној цркви 23. јула 1961. године патријарх српски Герман, епископ бачки Никанор и епископ банатски Висарион.

Као викарни епископ предавао је на Богословском факултету у Београду литургику са историјом уметности од 1961. до 1967. године.

За епископа источноамеричког и канадског изабран је 1. јуна 1967.

године и на овој катедри остао је до 13. септембра 1977. године. Свети архијерејски сабор за епископа шумадијског изabrao га је 21. маја 1967. године. На овом положају налазио се до смрти.

Као епископ шумадијски др Сава представљао је Срpsку православну цркву у комисији за припрему Светог и Великог сабора православне цркве у Женеви (1979-1991) и у дијалогу са римокатоличком црквом (1980-1991). Учествовао је у раду више међупрквених организација и склопова.

По жељи Светог архијерејског сабора или Синода администрирао је следећим епархијама: Источноамеричким и канадским (1977-1978), Жичком (1978), Банатском (1980-1985), Темишварском (1980-1996), Средњезападноамеричком (1986-1988), Западноамеричком (1986-1988) и Бачком (1988-1990).

Епископ др Сава у Шумадијској епархији започeo је градњу више од сто нових храмова. Преко педесет нових цркава је осветио и данас су у богослужбеној употреби. Као личну задужбину подигао је цркву Св. великомученика Георгија у Вишевцу, родном селу Кађорђа Петровића. За време његовог управљања Шумадијском епархијом обновљено је више манастира, међу којима су Никоље Рудничко (XV век), Петковица у Страгарима (XIII век), Павловац и Кастаљан на Космају (XV век) и Брезовац у Венчацу (XV век). Његовим залагањем манастиру Каленићу враћен је репрезентативни конак који је држава национализовала после Другог светског рата. У овом манастиру основао је Епархијску ризницу и библиотеку. У Крагујевцу је подигао нови Епархијски центар.

Основач је више епархијских фондова за финансирање грађевинске делатности, стипендирање свештеничких кандидата, односно бригу о пензионисаним свештеницима. Дом за децу Св. Јован Крститељ (Топола, Дивостин), амбуланте у селима Клока и Цветојевац, Добротворни фонд Човекољубље само су неке од установа које се, под надзором епископа Саве, баве харитативним радом. У Крагујевцу је 1997. године, на његову иницијативу, основано одељење Београдске богословије, које је 2000. године проглашено самосталном Богословијом Св. Јована Златоустој. У конаку манастира Јошанице ради духовно-просветна установа.

За време архијерејства у Америци основао је четрнаест нових парохија и један манастир, а седиште Источноамеричке и канадске епархије пренео је из Кливленда у Едворт.

Током шеснаестогодишњег администрацирања Темишварском епархијом која је увек заузимала врло високо место у црквој организацији Срба северно од Саве и Дунава, и по томе што су на њеном челу биле угледне духовне старешине (Георгије/Поповић/, Викентије/Јовановић/, Видак/, Мојсеј/Путник/, Антоније/Нако/, Георгије/Бранковић/, Лукијан/Богдановић/, Георгије/Летић/, Иринеј/Ћирић/, Висарион/Костић/), епископ др Сава основао је више православних црквених општина (Дента, Рашица, Улбеч). Нарочито се старао о очувању и обнови чувених српских манастира Безјаш, Бездин, Златица, Кусић, Св. Ђурђе на Брзави. Поред тога што је рукоположио близу ддвадесет младих свештеника, обезбедио је богословско школовање и стипендије за више од педесет српских младића из румунског дела Баната.

Епископ др Сава почeo је да се бави научним радом већ као асполвент теологије из области историје Српске православне цркве, користећи архивски материјал Државног архива у Београду, а касније Патријаршијске архиве у Сремским Карловцима и Београду, Српске православне цркве у САД (Либертивил), Руске митрополије у Њујорку, САНУ у Београду. Радове из историје и литургије објављивао је у нашим и страним часописима и листовима. Дело *Историја Српске православне цркве у Америци и Канади 1891-1941* (1994, на српском и енглеском), написао је на основу архивске грађе из домаћих и страних архива. Књига *Српски јерарси од деветог до десетог века* (1996), најпотпунији каталог наших архијереја, настала је тако што су искоришћени сви расположиви извори. Књигу *Гробна месаја српских архијереја* објавио је 1999. године. Са својим коментарима издао је и књигу *Писма патријарха Георгија Бранковића* (1994).

Као епископ моравички био је покретач изложења часописа, на српском и енглеском језику, *Српска православна црква - њена прошлост и садашњост/Serbian Orthodox Church - Its Past and Present* и новина Српске патријаршије *Православље*, чији је одговорни уредник био од првог до седмог броја, до одласка на нову дужност у САД. Главни уредник *Гласника*, службеног листа Српске православне цркве, био је од јуна 1966. до јула 1967. године.

Епископ Сава 7. јуна 2001. године учествује на промоцији књиге о патријарху Герману у Епархијском центру у Крагујевцу

По доласку у Америку, 1. јануара 1968. године, покренуо је часопис Источноамеричке и канадске епархије *Стига православља*, који је касније постао званичним органом целе Српске православне цркве у САД и Канади. Поводом 750 година самосталности Српске православне цркве (1219-1969) уредио је споменицу под насловом *Седам и по столећа Српске цркве*, на српском и енглеском језику (Кливленд, Охајо). Две године доцније уредио је *Календар Српске православне цркве* у Америци и Канади за 1971. годину.

По доласку у Шумадијску епархију, покренуо је епархијски лист *Каленић* (1978) који и данас излази шест пута годишње. Под истим именом основао је Епархијску издавачку установу, која је за две деценије објавила преко 120 наслова, међу којима се налази дванаест *Минеја*, први пут штампаних код нас, затим *Симфонија Старог и Новог завета*, репрезентативна монографија манастира Каленића. Увео је и праксу да се сваке године (од 1997) објављују потпуни епархијски шематизми. У фототеци епископа шумадијског налази се око 20.000 фотографија и многе од њих представљају единствено сведочанство о важним догађајима из црквене историје.

Као администратор Епархија бачнatske и бачке обновио је некадашње часописе ових епархија: *Бачански весник* (1981) у Вршцу након педесет година и *Беседа* (1989) у Новом Саду, после деведесет година неизлажења.

По одлуци Светог архијерејског синода уредио је *Цркву*, календар Српске патријаршије за 1981, 1982. и за период од 1996. до 2001. године. Био је главни уредник споменица

Српске православне цркве посвећених патријарху Арсенију III Чарнојевићу и Великој сеоби 1690. године и спаљивању моштију Светог Саве. Приредио је научни скуп *Живот и дело митрополита Михаила* и уредио зборник радова поднетих на овом скупу. Био је главни и одговорни уредник *Енциклопедије СПЦ и Шематизма Српске патријаршије*, чију припрему је започео.

Од 1997. године члан је Српске академије наука и уметности. Учествовао је активно у већини пројекта Одељења историјских наука.

Матица српска епископа др Саву за члана сарадника бира 1991. године, а стални члан постаје 1995. године. Члан је Лексикографско-библиографског одељења и Темишварског одбора. Уредник је областичности из црквене историје у *Српском биографском речнику*, капиталном научноистраживачком пројекту Матице. Осим што је учествовао у формирању азбучника, допуни литературе новим изворима, редиговању припремљених одредница, сам је написао око девет стотина биографија. Помагао је више пројекта Темишварског одбора. Одличући се ауторских и уредничких хонорара, уписао се у ред Матичних добротвора.

Свети архијерејски сабор на редовном заседању 2001. године одликовао је епископа др Саву Орденом Светог Саве I степена поводом четрдесетогодишњице архијерејске службе, „у знак признања за четрдесетогодишње самопрегорно и успешно архијерејско служење Светосавској цркви својој, као и научни рад у духу Православља којем даноноћно посвећује све Богом дате му таленте“.

Сахрана владике Саве

ВЛАДИКА ЈЕ У ЦАРСТВУ БОЖИЈЕМ И НЕЋЕ НАС ЗАБОРАВИТИ, НЕКА СЕ РИДАЊЕ ПРЕТВОРИ У РАДОСТ

*Таков подобасе нам архијереј и тајник слова и служитељ божествениј орган
Христов и дајет мир неоскуден; служби приносја всегда Богу јако непорочен и честен со
бесплотними же бесједуја в служени*

Веома кипни дан окружио је пространу порту пред Саборним храмом Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу где је у уторак, 19. јуна 2001. године одслужена заупокојена архијерејска литургија и опело новопредстављеном блаженопочившем архијереју, епископу шумадијском др Сави. Заупокојену литургију служио је новопостављени администратор Епархије шумадијске Г. Василије (Качавенда), епископ зворничко-тузлански и члан Светог архијерејског синода, уз саслужење десет свештеника (већином архијерејски намесници иprotoјереји ставрофори) и два ђакона. Веома лепо је одговарао хор Саборне цркве под управом protoјереја Станка Секулића, појачан члановима Студијског хора Музиколошког института САНУ, те црквеног хора из Смедеревске Паланке и три певача из Новог Сада.

Скоро сви служавши у олтару нису могли да зауставе спонтане сунзе све време литургије као израз дубоке тuge поводом губитка вољеног архијереја. Дирљиво је било када су *Досијоно јеси* отпевале девојчице из манастира Дивостина где је владика Сава основао Дом за децу без родитеља. Препуну цркву испунили

су верујући народ, свештенство и монаштво.

Литургија је била свечана и достојанствена. Током литургије пристизали су архијереји, а после отпуста прешло се у дворски салон где је било послужење које је било исто као да је владика Сава био присустан. Постепено и све више су долазили митрополити и епископи, старешина Подворја московске патријаршије у Београду јереј Виталије Тарасјев, генерални викар београдског надбискупа патер Леополд Ромес, савезни и републички министри, часници Матице српске, града Крагујевца и генерали. Затим је дошао Његова светост патријарх српски Г. Павле, па председник Воји-

слав Коштуница и премијер Зоран Ђинђић.

Пошто је киша лила, уместо литије, прешло се под кишобранима из дворца у цркву на опело које је почело тачно у тринест часова. Преко двадесет архијереја са омофорима и митрама, велики број свештеника из свих крајева наше земље, као и из Аустралије, Америке, Канаде и Европе, монаси и монахиње из бројних манастира од Пећке Патријаршије до Кикинде, богослови из новоосноване Богословије *Свейођ Јована Златоусто*, давали су величанствен и достојанствен оквир овом узбудљивом молитвеном чину. Смењивали су се псалми, јектеније, Апостоли и Јеванђеља.

Четири крагујевачка свештенослужитеља (protoјереј ставрофор Радован Чанчаревић и protoјереји Зарије Божовић, Слободан Пантић и Живота Марковић), блиски сарадници владике Саве, зналачки су и сталожено појали стихире и псалме.

Наднела се запара и врућина у препуно цркви. Патријарх је одржао садржајан говор, а затим је говорио солунски митрополит Теоклит, па епископ бачки Г. Иринеј, као изасланик васељенског патријарха. Опелу је присуствовао и митрополит дебарско-кичевски Тимотеј. Испред свештенства Шумадијске епархије од епископа Саве оправдио се protoјереј ставрофор Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки. У име Српске академије наука и уметности оправдио се академик Василије Костић, секретар Одељења историјских наука академије, чији је дописни члан био епископ др Сава. Иако је падала киша, вршен је опход око цркве, уз певање ирмоса *Помошник и покровитељ мој*.

Када је ковчег положен у гроб и када су верници почели да се разилазе, сестра Магдалина која је била незаменљиви помоћник владици Сави, замолила је једног свештеника да одслужи кратак помен, на коме је сама одговарала уз пратњу неколико затечених монахиња. Била је то искрена лепта владици Сави.

Примерена посна трапеза-даћа приређена је у сали за двеста педесет људи, а у шатору у порти било их је око пет стотина. Осећала се заједница са епископима, са шест ректора богословија, са свим служа-

АРХИЈЕРЕЈИ, УЧЕСНИЦИ НА ОПЕЛУ БЛАЖЕНОПОЧИВШЕМ ЕПИСКОПУ ШУМАДИЈСКОМ ДР САВИ

ПАВЛЕ, патријарх српски
ЈОВАН, митрополит загребачко-љубљански
АМФИЛОХИЈЕ, митрополит црногорско-приморски
НИКОЛАЈ, митрополит дабробосански
ТЕОКЛИТ, митрополит солунски
ТИМОТЕЈ, митрополит дебарско-кичевски
СТЕФАН, епископ жички
ЛАВРЕНТИЈЕ, епископ шабачко-ваљевски
ИРИНЕЈ, епископ нишки
ВАСИЛИЈЕ, епископ зворничко-тузлански
ВАСИЛИЈЕ, епископ сремски
ЈЕФРЕМ, епископ бањалучки
ЛУКИЈАН, епископ, администратор Темишварске епархије

ГЕОРГИЈЕ, епископ канадски
МИТРОФАН, епископ источноамерички
ИРИНЕЈ, епископ бачки
АРТЕМИЈЕ, епископ рашко-призренски
ЛУКИЈАН, епископ осечко-пољски и бањаљски
КОНСТАНТИН, епископ средњоевропски
ЈУСТИН, епископ тимочки
ПАХОМИЈЕ, епископ врањски
ЈОВАН, епископ западноамерички
ИГЊАТИЈЕ, епископ браничевски
ФИЛАРЕТ, епископ миленешевски
ГРИГОРИЈЕ, епископ захумско херцеговачки
ПОРФИРИЈЕ, епископ јегарски

шчим и са свештеницима који су били ћаци владике Саве, са породицом и бројним владичиним пријатељима. У сали је први говорио председник општине у Крагујевцу г. др Влатко Рајковић који је истакао заслуге епископа Саве за град и Шумадију.

На телефонско инсистирање оца Милоша Весина из Лансинга (САД), говорио сам три минута и рекао сам, између осталог, неколико мисли које ми је претходно изговорио protoјереј Раствко Трбуховић из Бафала (САД), када сам га питao коју поруку има за будућност Шумадијске епархије. Рекао ми је: „Пре десет три године владика Сава нас је напустио у Америци.

Његову здраву духовну храну користимо и дан данас. Дубоко је посађио ту духовну храну и у Шумадији. Она је толико здрава да се не може лако променити.“ Замолио сам Преосвећене архијереје да мудро управљају бродом Српске цркве у тешким временима у којима живимо. Нека се ридање претвори у радост. Владика је у Царству Божијем и неће нас заборавити.

Мора се истаћи велики труд који су верни сарадници владици Саве, да споменемо само protoјереја ставрофора Драгослава Степковића, protoјереја Зарију Божовића и до последњег дана одане ћакона Владимира Руменића и монахињу Магдалину, као и све крагујевачке свештенослужитеље, несебично уложили да литургија, опело и све што је после следило буду достојни традиције коју је установио владика Сава.

П. С.

Дан после сахране, обрати се сестра Љуба, која помаже монахињи Магдалини у двору, речима: „Престанимо да плачемо. Владика је у Царству Божијем, а ми прионимо да оперемо крпе које су остале после синоћне даће.“ Сестра Љуба није монахиња, али почине и завршава дан са Академијом Пресветој Богородици.

Вечни покој подажд Господи новопредстављеному, блаженопочившему архијереју Сави и сотвори јему вјечнују памјат. ■

Димитрије И. Стефановић

МАНАСТИРИ ЧИЈИ ПРЕДСТАВНИЦИ СУ УЧЕСТВОВАЛИ НА САХРАНИ ВЛАДИКЕ САВЕ

БЛАГОВЕШТЕЊЕ
РУДНИЧКО
БРЕЗОВАЦ
ВОЉАВЧА
ГРНЧАРИЦА
ДЕНКОВАЦ
ДИВОСТИН
ДРАЧА
ЈОШАНИЦА
КАЛЕНИЋ
КАСТАЉАН
НИКОЉЕ РУДНИЧКО
ПАВЛОВАЦ
ПЕТКОВИЦА-СТРАГАРИ
ПИНОСАВА
ПРЕПОДОВНИ
ЈОВ-ПРЕКОПЕЧА
РАЛЕТИНАЦ

САРИНАЦ
СВЕТИ ЛУКА-БОШЊАНЕ
СВЕТИ
НИКОЛА-СВОЈНОВО
СВЕТА ПЕТКА-СИБНИЦА
ТРЕСИЈЕ
ПЕТЉА ПАТРИЈАРШИЈА
ЖИЧА
НИКОЉЕ ОВЧАРСКО
СРЕТЕЊЕ ОВЧАРСКО
ПРЕОБРАЖЕЊЕ
ОВЧАРСКО
ВАВДЕЊЕ ОВЧАРСКО
БЛАГОВЕШТЕЊЕ
ОВЧАРСКО
СВЕТА ТРОЈИЦА
КАМЕНАЦ
ВРАЂЕВШНИЦА
ХОЛОВО
ГРГЕТЕГ
ЈАЗАК
ВРДНИК-РАВАНИЦА
КРУШЕДОЛ
ВАВДЕЊЕ
БЕОГРАДСКО
СВЕТА
ТРОЈИЦА-КИКИНДА
МРЗЕНИЦА
ЈОВАЊЕ ОВЧАРСКО
ТУМАН
РАДОВАШНИЦА
ГОРЊАК
РАКОВАЦ
СВЕТА
ПРЕЧИСТА-МАКЕДОНИЈА
КОЛОРИН
ЉУБОСТИЊА
ДУЉЕВО

РЕЧ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ ПАВЛА НА ОПЕЛУ БЛАЖЕНОПОЧИВШЕМ ЕПИСКОПУ ШУМАДИЈСКОМ ДР САВИ

Заиста, заиста вам кажем: ко моју ријеч слуша и вјерује онаме који је мене послao, има живот вјечни, и не долази на суд, него је прешао из смрти у живот (Јн 5, 25).

Та реч, вера у ту реч Господњу и јеванђелско учење била је целог живота пред очима, у души и у срцу покојног владике Саве. То је било одлучујуће да се упише у богословију, да заврши факултет и студирајући у иностранству се усавршава; да се замонаши, да постане јеромонах а онда и епископ. Шест година био је викарни епископ, десет година епископ источноамерички и канадски, а двадесет четири године епископ у овоме граду и у овој епархији.

Колико је он поднео тешкоћа у животу, а колико је употребио таленте које му је Господ даровао да умножи на опште добро народа свога, свете Цркве и спасење душе своје? Ја верујем, а верујем да и ви остали то верујете, да је он данас пред лицем Господњим чуо оне речи: добри слуго, добри и верни, у маломе си био веран, над другима ћу те поставити. Веријем да га је Господ познао и признао као свога верног и мудрог управитеља.

Колико је он написао само чланака и књига за корист и за познање Цркве Божије? Колико је он имао знања за сваку област црквенога живота у свим крајевима нашим? А колико се он бавио науком, свима је било познато, те је изабран за члана Академије наука.

То је, браћо и сестре, и његова поука према свима нама - да овај час чека и нас и да се припремимо да нас Господ призна за своје мудре управитеље. Угледајући се на своје свете претке и очекујући молитве светих наших мученика и новомученика молимо се за све нас, за Цркву и за народ наш, да као помоћници Божији,

уз његову помоћ преbroдимо све тешкоће и невоље које стоје пред нама, пред нашим народом и нашом Црквом. И нека Господ упокоји душу

слуге свога епископа Саве и у Царству небеском и блаженству тога Царства да он нађе покој. Бог нека му душу прости и помилује. Амин ■

БЛАГО ОНИМА КОЈИ УМИРУ У ГОСПОДУ ЈЕР ДЕЛА ЊИХОВА ИДУ ЗА ЊИМА

Опроштај протојереја ставрофора Драгослава Степковића од владике Саве у име свештенства и монаштва Шумадијске епархије

У недељни дан када славимо васкрсење Господа нашег, када се у свим нашим православним храмовима служила Света литургија и приносили Свети Дарови, највећа Тајна неба и земље, у 9,40 сати анђео смрти, по заповести Божијој, дошао је по душу нашег Епископа Саве, која је напустила његово трошно и умопрено тело, да би се настанила код Господа као код куће (2 Кор 5, 8), која није људском руком начињена.

Благо онима који умиру у Господу... јер дела њихова иду за њима (Отк 14, 13). Многа дела ће отићи за владиком Савом, а многа су већ отишла испред њега, тамо где одлази и душа његова.

Данас плаче свештенство, монаштво и сва духовна деца Шумадијске епархије, којима је владика Сава био 24 године духовни родитељ и учитељ.

Плачу манастири које је Владика унапредио и нове основао, а извесне из темеља и рушевина обновио. Плаче данас посебно и манастир Св. великомученика Георгија - Кастаљан на Космају, последња жеља нашег Епископа: да обнови и овај запустели манастир што и започе ових дана. Ове радове Владика је планирао да обиђе у прошли уторак, међутим, пут га је одвео на другу страну - у болници.

Плачу сви обновљени храмови у Епархији у којима је Владика више пута богослужио незаборавне Литургије, на којима је све било „као под конац“. Посебно плачу новоподигнути храмови и храмови у изградњи, а чији је број достигао стотину, за последњих 12 година, од 1989, када је добијена прва послератна дозвола за парохијски храм у Шумадији.

Плачу данас и деца Дома Св. Јована Крститеља у манастиру Дивостину, која су у минулом рату остала без родитеља, а које је владика Сава прихватио и збринуо и био им и отац и мајка.

Плаче и новоотворена богословија Св. Јована Златоусија у Крагујевцу, чије уселење у нову зграду Владика не дочека. Како ће, када дође 1. септембар и отпочне нова школска година, богослови без свога Владике, када знају да је он о њима бринуо дан и ноћ. Много пута слао им је из своје куће дарове и поклоне да би деци све пружио, а и од њих и све тражио. Жеља му је била да буду васпитани и образовани, и приликом сваког сусрета говорио им је: Ви сте богослови ХХI века, богослови новог времена и од вас ће се сутра много тражити. Морате

бити добро потковани и наоружани!

Данас плаче и издавачка делатност Епархије шумадијске, јер је владика Сава проповедао Господа и животом и писаном речју. Поред листа *Каленић*, који излази 22 године, Издавачка установа издала је до сада преко 120 наслова.

Данас је Шумадијска епархија једно велико градилиште, јер нема парохије где се старо не обнавља, а ново не подиже. Поред поменутих стотину нових храмова, постављају се нови иконостаси у дуборезу, фрескописи постојећи храмови, подижу нови црквени и парохијски домови, звоници, ограде... Храмови су снабдевени новим светим утварима.

У Епархији шумадијској Владика је, поред лепог богослужења, неговао и црквено појање и оснивао у свим већим местима црквене хорове. Свуда је стизао да богослужи, да освети, да одреди локацију за ново, да више пута обиђе радове и са мајstorima поразговара.

Свакога је примио и саслушао. Свима је излазио у сусрет и чинио добро сваком ко је пружио руку и затражио помоћ. У његовом срцу, које је било велико, било је места за свакога. О свима је мислио - о себи најмање.

Владика Сава одлази привремено од нас тамо где сија светлост лица Божијег. Смрт је та која омогућава да се душа вине у небеске висине и оде њеном Творцу. Тада престаје телесни живот и настаје духовни. У овај духовни живот превешће га и Свети великомученик Георгије, крсна слава Владичина, коме је посветио своју задужбину у Карађорђеву.

ђевом Вишевцу. На овом путу среће се наш Владика и са блажено-почившим владиком Валеријаном, својим претходником, кога је уважавао све до последњег часа.

Када би владика Сава сада проговорио, казао би нам: „Браћо моја вољена, немојте ме заборавити када будете славили Господа...“ Зато када будемо служили Свету литургију и спомињали га на дискосима, тада ћемо бити са њиме и он ће бити са нама.

Ми се данас молимо Господу да његовом умормном телу да покоја и одмора овде у Светоуспенском Саборном храму где ће да почива и чека опште вакрење мртвих.

Ми, његово свештенство, монаштво и сва духовна деца, молимо се да нам Господ подари моћ оне молитве која ће нас утешити за изгубљеним владиком Савом. Опраштајући се од њега желимо нашем драгом Владици блажен пут којим је пошао, јер он данас постаје путник целе васељене. Он одлази на пут којим ћемо, једног дана, и ми сви поћи, и нека се на њему испуне речи Господње: „Где сам Ја, онде ће бити и слуга мој“ (Јн 12, 26).

Дај Боже, да Господ призна владику Саву као свога у незалазни дан царства Свога, а међу нама нека му је вечан помен. Бог да му душу прости! ■

ДУХОВНИК И ЧОВЕК КОЈИМ СЕ КРАГУЈЕВАЦ ПОНОСИО

Опраштамо се од епископа шумадијског, академика др Саве, са великим болом што нас је напустио изузетан јерарх, неуморни истраживач и научник, педагошки и истражни историчар Српске православне цркве, обновитељ српских духовних светиња и градитељ нових црквених дома, смртији Божији пастир и одлучни борац за највише вредности српске духовности и демократског друштва..

Напустио нас је човек и духовник којим се Крагујевац поносио. Дошаоши у наш град пре више од две деценије, донео је са собом смиреност свог војвођанског завичаја, највиша демократска искуства свог америчког службовања, али и неокрњену приврженост хришћанству, посебно Православљу и Светосављу. Са тим вредностима био је истински духовни отац православном свештенству и верници-

ма, али и световни саветник и учитељ свима нама који смо имали ту част и задовољство да га познајемо и да у сусретима са њим проверимо своја размишљања, идеје и намере.

У тешким годинама протекле деценије у којима је читав народ прошао кроз велику голготу и искушења, мудрост и одмереност нашег владике др Саве била је драгоценна у налажењу правог пута за излазак из моралне, друштвене и државне кризе.

Пре десетак дана имали смо задовољство да у овом светом дому упутимо честитке и са нашим владиком поделимо радост поводом Ордена Светог Саве првог реда, којим га је на предлог Његове Светости, одликовао Свети архијерејски сабор Српске православне цркве.

Са жељом да се макар симболично одужи човеку који је

служио на част граду у коме је живео, радио и стварао, Скупштина града је 1998. године епископа др Саву одликовала уникатним Орденом града Крагујевца.

Утеху у овом часу испуњеном болом и жалошћу због растанка са владиком Савом, пружа нам наша вера која каже да је живот вечен и да се наш дојући суграђанин преселио у просторе вечности, призвао од Господа.

Нама његово дело и света лик остају као узор и инспирација, као морална обавеза, да истрајемо на путу потпуне обнове нашег друштва у духу најсветлијих традиција српске историје и демократске традиције.

Бог да душу прости нашем владици, епископу шумадијском др Сави. ■

Опроштај
др Влатка Рајовића,
градоначелника
Крагујевца од
владике Саве

ДОПРИНОС ВЛАДИКЕ САВЕ ПРЕДСТАВЉА ДАР БОЖИЈИ ЗА СВУ ПРАВОСЛАВНУ ВАСЕЉЕНУ

Од Његове светости архиепископа цариградског и патријарха васељенског Г. Вартоломеја и Светог синода Свете велике Христове Цркве у Цариграду добио сам часно или тужно задужење, Ваша светости, Преосвећени архијереји, драга браћа и сестре, да у овом богослужењу и испраћају блаженопочившег брата и са служитеља нашег епископа Саве, будем њихов изасланник и да Вама, Ваша светости, Светом синоду Ваше Свете цркве, епархијотима и мјестобљуститељу ове Епархије шумадијске и свој пуноћи Свете помесне православне Српске цркве, пренесем најдубље и најискреније саучешће Његове светости патријарха Вартоломеја и Светог синода, свештенства, монаштва и верних Цркве Божије цариградске и да уверим све вас и све нас да ће молитвени спомен на блажене успомене епископа Саву бити трајно негован и у Цркви Васељенске патријаршије, јер је његов углед, његово служење и његов допринос надалеко превазишао канонске оквире и јурисдикцијске границе једне помесне цркве - Српске православне цркве - представља дар Божији за сву православ-

Са васељенским патријархом Вартоломејом

ну Васељену. Нека је његовој души Царство небеско и вечни спомен у Царству Божијем и међу нама и у нама и нека нас прате у нашем раду и служењу његове свете молитве. Бог да му душу прости. ■

Г. др Иринеј, епископ бачки,
у име васељенског патријарха

ЛИЧНОСТ ВЛАДИКЕ САВЕ НАДАЛЕКО ПРЕВАЗИЛАЗИ ОКВИРЕ СРПСКЕ ЦРКВЕ

**Г. Теоклит, митрополит солунски-изасланик, атинског архиепископа Христодула,
на опелу епископу шумадијском др Сави**

Најблаженији патријарше и веома уважавани свети старче, Господине Павле, Ваше екселенције, уважени господине председниче, уважени господине председниче владе, господине градоначелниче, сви остали представници политичких и државних власти ове земље, драга у Христу браћо и сестре, драги у Христу народе Божији.

Долазећи из Грчке, свима вама преносим Светог сина и целине Грчке цркве, нарочито у име Његовог блаженства архиепископа атинског и целе Јеладе и мог духовног оца Господина Христодула, њихове најтоплије молитве за упокојење душе блаженопочившег епископа шумадијског Саве. Ми у Грчкој имамо осећање да није само Српска православна црква изгубила једнога свога вредног и заслужног делатеља, него да га је изгубило свеукупно васељенско или светско Православље. Блаженопочивши владика Сава је био црквена личност и пастир са великим духовним дometима своје личности и делатности и надалеко и нашироко је превазилазио оквире помесне цркве - Српске православне цркве - и није био само мудар човек, праведан човек, уман човек, него је пре свега био добри пастир и епископ који је изграђивао Цркву која му је поверена.

Оно што сам ја сада рекао, посведочиће уста хиљада верника који су се сабрали данас у овом часном, светом, Саборном храму, да одају последњу пошту над одром свог вољеног Владике. Није потребно да ја хвалим и величам овог изузетног покојника - и ви сте га упознали и сви сте доживели његову личност живећи у његовој близини. Његово представљење ка Господу повод је, међутим, да се данас сетимо и да искажемо истину да је данас православљу најпотребније да има добре пастире, не само овде у Србији, него широм Православног света. Присуство оволовиког мноштва народа Божијег, и особито мноштва младих хришћана и хришћанки сведочи да Православље данас говори души људи, души народа и да они налазе духовну утешу и прибежиште у Православној цркви.

Хтео бих на крају да додам да становници града Крагујевца, његове околине и читаве ове епархије од данас јесу повлашћени и привилеговани јер имају од сада па у будуће посредника и молитвеника пред Богом. Ја лично сам имао благослов и част да упозnam блажене успомене достојнога покојника светог старца пре неких 18 година. Био сам тада изненађен величином његове душе и снагом његове вере. Желим, не само ја, него сви ми у Јелади, да Господ дарује овој помесној цркви и овој епархији достојнога и способнога наследника, да духовна чеда блаженопочившег покојника не осете своје сиротовање духовно. Уплакане очи свештеника и верника које сам приметио у току Свете литургије, сведоче да је постојала дубока веза и љубав између блаженопочившег Епископа, са једне стране, и свештенства и народа

in memoriam

НИН

Духовни горостас

Епископ шумадијски др Сава Вуковић
(1930-2001)

Мало је народа у панортодоксној скумени који су таквом харизматичном личношћу били даровани као што је то, по промислу и благодати, био случај са епископом шумадијским, др Савом Вуковићем, који се 17. јуна 2001. после кратке, а тешке болести, у зениту духовне снаге, блажено упокојио.

Мирјанско му је име било Светозар, те је семантичким преплетом двају ентитета свога имена, седињавао светост и светлост, а монашко му је име било Сава, те га је фундаментално део Светитеља Саве постојао надахнуло вано на велики просветитељски подвиг.

Његово енциклопедијско теолошко образовање предиспонирало га је да представља Српску православну цркву у комисији за припрему Светог Сабора православне цркве (Панортодоксни Сабор) у Шамбезију крај Женеве (1979-1991), као и у дјалогу са римокатоличком црквом (1980).

Научним радом стао се бавио још као аспулент теологије темама из области историје Српске православне цркве. Посебност његовог историографског метода могла би се описати као миниуциозна акрибија у раду са архивским материјалом који је он са фасцинацијом теолошким ерудицијом коментарисао. Његова „Историја Српске православне цркве у Америци и Канади од 1891. до 1941.“, документија на репрезентативан начин предилукцију за сарадњу архивског материјала. Његова потоња књига, „Српски јерарси од деветог до двадесетог века“, потврђује тај спорбани базични поступак. Со ученим и мудрим коментарима едирао је „Писма патријарха Георгија Бранковића“, положивши обrazac како се у црквој епистоларној књижевности имају историографска начела примењивати.

Посебан одсек у делу блаженопочившег епископа др Саве чини издавачки посао, који је он са артикулисаним катехијском дикцијом устројавао. Установио је у дјаспори двојечнички часопис „Српска православна црква – њена прошлост и садашњост (Serbian orthodox church - Its past and present“) као и новине Српске патријар-

шије „Православље“.

У Америци је покренуо часопис „Стаза православља“ који је прерастао у званични орган целокупне СЦП у САД и Канади, а који и данас излази.

Поводом 750 година аутокефалности (самосталности) Српске православне цркве (1219-1969) приредио је споменик под називом „Седам и по столећа Српске цркве“ на српском и енглеском. Та споменица је и данас првотворедни референцијални извор у многим инославним теолошким енциклопедијама и библиографијама.

Доласком за епископа шумадијског, основао је издавачку установу „Каленић“, која је издала преко 100 наслова, међу којима се налазе 12 Минаја, типикон и канон литургичких текстова који се у току једне године цикличично произносе.

Педагошка интуиција карактерисала је његов однос према богословствујућем нараџату. Небројено је студената са својим благословом упутио на теолошка усавршавања на европске универзитетете, чинећи тиме конструктивни „affron“ душепогубног пута сточни комунистичке идеологије и њеном „двејну злу“ - декларативном атеизму.

Он је заорao духовну бразду и у њу положио плодно духовно семе лингвистичке културе која је имантнти и супстанцијални рефлекс не само оног што је „докса“, већ и литерарности, метафизици, етика, естетици једног језика и најдžијика.

Такви хришћански дивови духа (од *divus*, божански), уједно су и апостоли културе, столпници мудрости хришћанског предања и европске цивилизације.

Целокупно српско богословље, српска култура и наука може са благарношћу произносити његово име, једног од својих најплоднијих архијереја, духовног горостаса у винограду Господњем. Својим богословско-научним делом узнео се на пантеон националне духовности и писмености, својим литургичко-доксолошким по-диглом ушао у историју свеправославне цркве.

■ ЗОРАН АНДРИЋ

његовог са друге стране. Ваше блаженство, ви сте изгубили једног способног члана ваше часне јерархије, ви сте добили на небу једног молитвеника. Нека буде појак души његовој и нека његове молитве прате и нас овде на земљи. ■

ОТИШАО ЈЕ ВЕЛИКИ ЈЕРАРХ, ЗНАЧАЈАН НАУЧНИК, МУДАР ЧОВЕК

Василије Крстић, секретар Одељења историјских наука САНУ на сахрани епископа Саве

Српска академија наука и суметности је бирала свештена лица по заслугама за области науке у којима су деловали. У њеним редовима, као редовни и дописни чланови, били су Филарет Грањић, Нићифор Дучић, Никодим Милаш, браћа Иларион и Димитрије Руварац и Радослав Грујић. После вишедеценијске паузе, када је САНУ била без свештених лица, својим научним делом, проучавањем историје Српске православне цркве, владика Сава придржио се поменутој групи свештеника-историчара. Његово научно изучавање, везано за историју Српске православне цркве, за откривање или спасавање од заборава значајних личности и установа, за велики труд у изналажењу непознатих докумената, за беспрекорни научни метод којим је објашњавао и тумачио проблеме и догађаје, препоручили су га САНУ и она га је 1997. године изабрала за свог дописног члана.

Рад владике Саве на историји Српске православне цркве, чврсто се ослања на историјске изворе, објављене и познате када је реч о старијим периодима, неоткривене и неупотребљене, чување у архивама, када је реч о XIX и XX веку. Широком изворном подлогом одликују се једнако и мање расправе које је писао и објављивао, али и главна дела о историји Цркве на америчком континенту и о српским јерарсима.

Својим радовима обухватио је дуг период, од светосавских почетака до најновијих времена, што се у нашој историографији дели на најмање три периода високе специјализације. Владика Сава је могао да на ужем подручју црквене историје превазиђе границе специјализације захваљујући ерудицији, знању јези-

ка потребних за проучавање извора, као и захваљујући владању методима историјске науке. Развој Српске православне цркве владика Сава је посматрао првенствено кроз личности које су у Цркви служиле, кроз организацију Цркве и поједињих њених делова, а у мањој мери кроз поједиње догађаје. Научни опус преактивног, духовним и црквеним пословима веома ангажованог владике Саве, има преко 130 библиографских јединица.

Највише снаге и времена он је посветио сразмерно младој, али код нас мало познатој Српској цркви и епархијама у Америци и Канади - то је његова *Историја Српске православне цркве у Америци и Канади* која захвата време од 1891. до 1941. године. Заснована на богатој архивској грађи, књига осветљава не само разноврсне облике верског жи-

вота Срба, већ и њихово економско стање, облике друштвеног организовања, видове интегрисања у америчко друштво.

Владика Сава дugo се бавио појединачним биографијама припадника јерархије или истакнутим интелектуалцима из црквених редова. А онда је велики низ накрило темељним делом - Српски јерарси од IX до XX века.

Књига служи као приручник и значајни је део биографија и биографских речника знаменитих Срба.

Није ово ни место ни прилика за подробнију анализу научног опуса преминулог члана САНУ. Међутим, тренутак је да се каже да је САНУ, изабравши владику Саву за свога члана, у њему стекла верног, оданог, достојанственог, угледног и ученог човека који је у свим приликама на најбољи могући начин могао представља-

ти. У пуној интелектуалној снази, у стварајачком заносу, с бројним научним плановима и огромним знањем, Владика је сасечен ненаданом болешћу и смрћу. Његовим одласком није погођена и растужена само Српска православна црква и Шумадијска епархија. За њим искрено жали САНУ, посебно њено Одељење историјских наука које га је прихватило са великим надом, радошћу и колегијалном предусретљивошћу. За њим тугујемо сви који смо га добро знали и који смо с њим сарађивали и пријателовали. Празнина која ће остати његовим одласком неће бити попуњена ни лако ни брзо јер је отишао велики јерарх, значајан научник, мудар човек, личност која је у нашој средини у изузетно тешком времену, у више подручја живота, оставила дубоког трага. Нека је слава владици Сави.■

РАСТАНАК СА БЛАЖЕНОПОЧИВШИМ, МНОГОПОШТОВАНИМ И МНОГОВОЉЕНИМ ВЛАДИКОМ САВОМ

Упркос сумњичавости и стрепњама лекара, понекад смо се на Милана и љутили што нам је и побољшања саопштавао са скептом, веровала сам да ћемо својим усрдним молитвама и сузами измолити од Господа милост да Владика преће кризу и остане са нама. Докторка кардиолог, Милица Станојевић је све време стрепела од микро емболија. Претпостављала је да су оне узрок непрестано убрзаном пулсу. У суботу смо је чули око поноћи, стање је било „стабилно лопше“, формулатија на коју смо већ били навикли у постоперативном току.

Недеља јутро, 7.30 сати. Лекарка Дамјановић, анестезиолог, каже да је стање од ноћас непромењено. Богу хвала, није лошије. Ђакон Влада је преноћио код нас. Одлука је да одемо на Литургију у храм Св. архангела Гаврила, у којем су и мошти св. великомученика Пантелејмона, па да после тога Ђакон и Милан оду у болницу. Јелена је била са нама, а Марија код куће.

Старешина храма Св. архангела Гаврила, о. Димитрије Перић се обрадовао доласку ђакона Владе, одмах га је позвао у Олтар. Убрзо су се наш сјајни појац Жарко и ђакон Влада нашли у певници, пријужили су им се и двојица студената Богословског факултета, обојица Баччани - Игор Јгњатов (Нови Кнежевац) и Иван Штрбацки (Србобран). Појање из пуних срца испунило је Цркву, чинило се да ће и куполу отворити. Ђакон Влада је свечано читao Апостол, свештеник је у истом тону наставио Јеванђеље. У Цркви је владао мир и неко унутрашње усхићење због тако свечане службе. Молитве за здравље нашег Владике биле су као мелем за стрепњу која нас је испуњавала.

Са учесницима Летње школе „Корнелију у спомен“

Свим срцем и свим умом својим учествовала сам у Литургији, потпуно несвесна да убрзо после великог входа у Цркви више нису били Ђакон и мој супруг. Марија је током Херувике дотрчала, као „олуја“, како ју је Владика увек од милоните звао, да донесе хитну поруку из Болнице, наслућујући да ништа добро не доноси. Отац Димитрије нам је на kraју проповеди саопштио страшну вест. Сузе су лиле потпуно без контроле. Одмах по завршетку Литургије, служен је помен, вероватно први помен нашем добром владици Сави. Срце је плакало, а ум није могао да схвати да молитве Спаситељу упућујемо за упокојење блажене душе новопрестављеног раба Божијег епископа Саве.

Од смрти мајке, нисам доживела такав душевни бол.

Потпуно сам свесна да се наш Владика у вакарни дан, недељу, за време Свете литургије, само пресео у Небеску литургију, и то: док

се народ у Шумадији вероватно већ причешћивао, док смо ми у Београду певали Блажена, а док су у његој родној Бачкој тек појали прву Славу. Он је свој животни Крст, како рече о. Милош, симболично изнео још у четвртак (7. јун), док је у манастиру Благовештење Рудничко служио своју последњу Литургију овде међу нама и осветио дугочекани Крст на иконостасу. Но, људско срце тешко подноси растанак, а ум још теже савладава пространства вечности. Мали, скучени, себични човек у нама, тужи и плаче за оним што смо изгубили колективно и појединачно.

Понедељак је дан који смо проводили у кошмару туге и бриге како ће последњи испраћај бити организован. Сусрети са реалношћу у САНУ били су запрепашћујући. Одељење историјских наука чији је Владика био члан, није желело да одложи представљање Зборника радова

са научног скупа посвећеног Хиландару!!! Умро је један од чланова Одељења, један од аутора Зборника, један од рецензената великог броја прилога, једино свештено лице - члан САНУ, а говори се о манастиру Хиландару...

Уторак (19. VI). Аутобусом који је наш драги Димитрије ангажовао полазимо за Крагујевац. У аутобусу су чланови Студијског хора и људи који су волели и поштовали Владику. Нека озбиљна, свечана тишина испуњава време и простор. Већ улазак у Крагујевац, у коме нећемо бити поред Владике, ствара немир, стрепњу... У граду се већ осећа немир значајног догађаја. Мноштво саобраћајних полицајаца, који љубазно и савршено предузретљиво помажу да што једноставније дођемо до Саборне цркве, једва се усуђујем и да погледам на улазна врата Двора, са којих нас је увек уз осмех годинама испраћао.

Небо је било оловно сиво, тешки облац су притисли Србију и Шумадију. Влага и ромуњање кишес ускоро су се претворили у праву провалу облака, која као да и није престајала до вечерас (четвртак вече). Огромне кишне капи, сливале су се у потоке око Цркве и мешале са сузама и јецима оних који су чекали да уђу у крагујевачку Саборну цркву. Протекле ноћи 1.200 Крагујевчана је прошло поред одра, укупно од недеље увече до сахране неколико десетина хиљада људи. У пространој цркви Успења Пресвете Богородице све је свечано, једноставно, лепо и преливено сузама: свештенство, монаштво (поред шумадијских ту је монаштво из Пећке патријаршије, овчарско-кабларских и фрушкогорских манастира, породица, ученици, девојке из Дома Св. Јована Крститеља, пријатељи, суграђани, сарадници, штампари, студенти, лекари, диригенти, појци, професори, академици, уметници... Одар прекривен плавом мандијом, на њему Крст, Јеванђеље и позната нам плава митра. Целивамо, молимо за опроштај и желимо да поверујемо како ћемо се из тог кошмара ипак пробудити.

Заупокојена Литургија тече назглед смилено и свечано. Служи именованни администратор епископ зворничко-тузлански Василије, шумадијско свештенство и ђакони, свештеници и ђакони са других страна. У хору стотину појаца, мањом крагујевачких, шумадијских,

али и двадесеторо из хора Музико-лошког института, троје из Новог Сада, многи из летњих школа Корнелију у спомен. Од оних који су били у Олтару чујемо како су и најстарији свештеници дуго и болно плачали, у Цркви јецао је народ, свештенство, монаштво, сви без разлике. Прилазили су нам уплакани Крагујевчани, који као да су покопали животне наде. Једино велико светло у духовном и културном животу Крагујевца је угашено.

Најтеже је било током Литургије освестити се да се „Ис пола ети Деспота“ упућује другом архијереју. Чекали смо да чујемо „Благодат Господа нашега Исуса Христа“ са оним тако карактеристичним бачким нагласком. Сузе су лиле потпу-

трацијом црквених и државних достојанственика свих опредељења и усмерења. О томе ће се вероватно много причати и писати.

Владичиним најближим сарадницима треба одати признање на савладавању личног бола и организовању ове величанствене сахране. Види се да су његови ученици. Све је било унапред предвиђено. Ред је успостављен и одржан у Цркви и међу народом, на Службама, у Двору и на заједничкој трпези љубави која је обухватила неколико стотина људи.

Још увек је тешко схватити да нас са амвона крагујевачке Саборне цркве неће више поучавати наш племенити Владика Сава. Сигурана сам да ће нас гледати, корити, усме-

Једна од последњих литургија, на Тројицу у Старој крагујевачкој цркви

но без контроле и било је немогуће зауставити их. Пресахле су само за време читања Апостола и Јеванђеља и то потпуно мимо наше воље.

Опело је било, за мене, много мирније и без тако великих и несавладивих емоција. Мноштво епископа није појачало интензитет молитве, није досегло ону духовну концентрацију коју смо осећали током Литургије. Било је и топлих и садржајних говора, које ћемо вероватно пажљиво читати, јер у Цркви нисмо били у стању да их потпуно чујемо, а и пратимо.

Опело је било свечано, достојанствено, са невероватном концен-

ративи и окупљати. Он је био и биће велико духовно добро, ослонац и путоказ пре свега својим Крагујевчанима и Шумадији које је тако дубоко и искрено заволео.

Поједине смрти поред појединачних, представљају и велике колективне губитке, доносећи несагледиве последице у срединама у којима је човек живео и делао, а владика Сава је многа дела на различитим странама оставил. Када покушамо да сагледамо четири деценије његове архијерејске службе, не фасцинира само број и обим завршених и започетих дела, већ и ра-

зноврсност поља на којима је стварао:

- ревионоши богослужитељ, који се више од свега радовао складном и лепом богослужењу;

- монах, који је имао најдубље поштовање за сваког монаха и монахињу, за сваког оданог Божијег ревнитеља;

- архијереј кога ће се његова браћа архијереји тек сећати по знању и доследности, по улози коју је имао, некима на радост, а некима на муку, у Св. архијерејском синоду и на Саборима;

- духовни отац, који је рукоположио око три стотине свештеника и јеромонаха;

- неуморни градитељ и обновитељ храмова, које је освећивао у свим Епархијама у којима је деловао, али најплодотворније у Шумадији коју је свим срцем волео и духовно подизао пуне 24 године;

- дипломата и историчар, који је своја широка знања у многобројним мисијама стављао на располагање Српској цркви и своме народу;

- литургичар од знања и праксе, која је стицао не само кроз студије, већ превасходно кроз редовну, деценцијама дугу певничку праксу;

- научник који је са искром истраживачке страсти и са великим радошћу прилазио питањима из историје Српске цркве, литургије, химнографије, појања;

- појац, један од последњих сјајних зналаца карловачког појања и небројених финеса које је читавог живота учио и сакупљао;

- доброчинитељ, који је своју оданост Господу исказивао не само у молитвеном ревновању, већ и у богатом харитативном раду; био је нежни и брижни отац многима који су остали сами и незбринути;

- учитељ који се неизмерно радовао сваком новом човеку заинтересованом за богословље, литургику, историју, отварајући му несебично своје велико знање, искуство, библиотеку, архивске списе;

- нежан брат, рођак, ученик, пријатељ, брижан подједнако за своје упокојене близње, као и за оне који су га окруживали;

- колега и сарадник који је несебичном пажњом даривао све који су са њим радили;

- стрпљиви пастир, спреман да саслуша и добро и зло, не штедећи никада ни време ни снагу;

- изванредан организатор који је у сваком човеку умео да види оно најбоље и да га упути на посао у којем је најкориснији;

- залубљеник у књиге и знања, издавач који је умео и да напише, или и да нађе, преведе и објави корисну књигу;

- домаћин старијског српског ковача, који је у своме дому срдечно и топло, суптилно и достојанствено, свакоме по мери указивао пажњу и част;

- сјајан козер који је сатима могоа да прича занимљивости из историје Карловачке митрополије, чију је историју и учеснике до детаља познавао;

- човек отвореног духа, уман и радан, ведар и увек спреман да прихвати и одговори на духовиту шалу.

Владика САВА је своју посвећеност Богу остваривао кроз посвећеност људима. Био је достојанствен, смирен, присан и добронамеран човек, изузетан по својој радној енергији. Таленте којима га је Бог даровао није трошио узалуд. Био је стваралац са визијом, коју је изградио на богољубљу израженом и оствареном кроз човекољубље.

Дубоко верујем да нас није оставио и да ће нам бити усрдни заступник пред Господом. Читавог живота носићемо у срцу благодат доживљену на богослужењима на којима је чинодејствовао, захвалност Богу што смо могли да се радујемо, учијмо и радимо са његовим благословом, и обавезу да наставимо оно што смо уз његову подршку започели овде у овом свету.

,Блажен је онај кога си изабрао Господе“, каже псалмописац (један од прокимена на Опелу).

Као да нам је већ на Опелу кроз речи химнописца Владика проговорио:

,Помјаните мене братијо када песмом славите Господа!“ ■

У Београду, 20. јуна 2001.

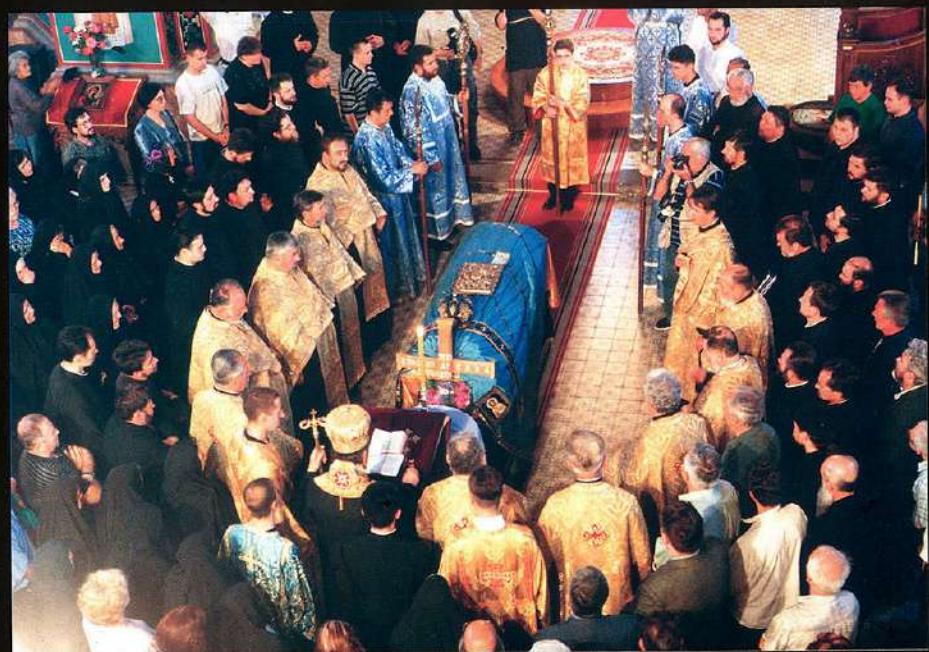
Даница Петровић

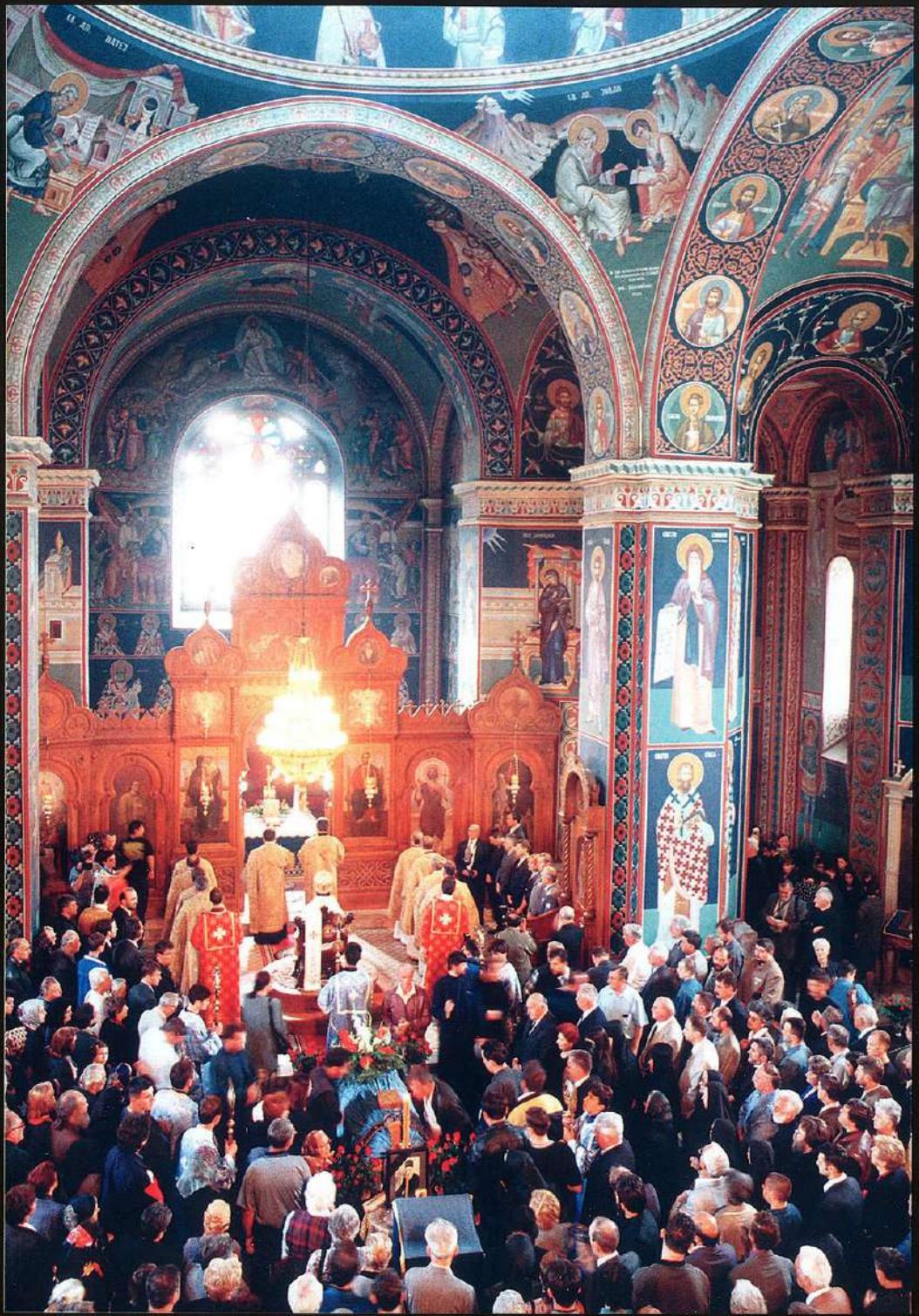

Са йатријархом Германом и епископом зворничко-тузланским Василијом

Сахрана владике Саве

Владика Сава у Цркви и међу благочестивим Шумадинцима

Светосавска прослава у Крагујевцу, 1989.

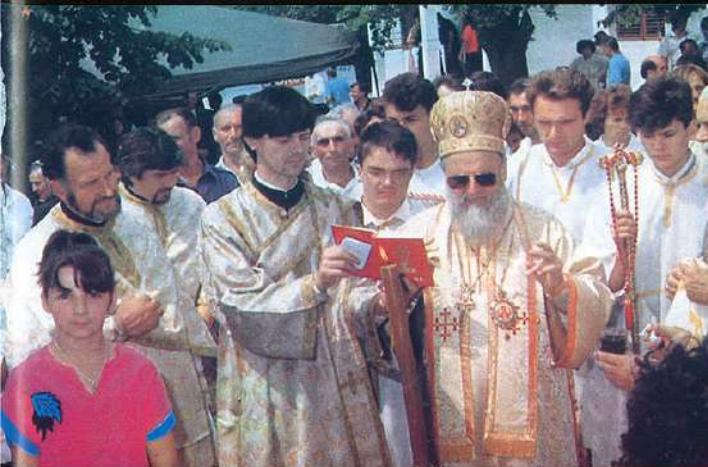
Међу светосавском омладином, 1989.

Са патријархом александријским Партелијем III, 1989.

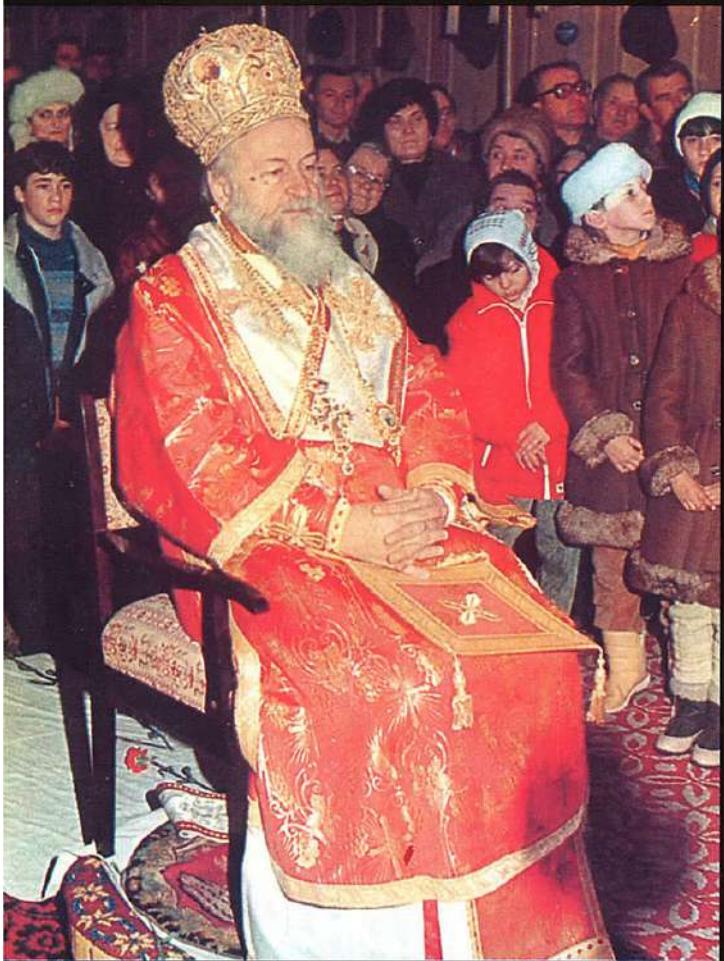
Освећење темеља нове цркве у Даросави, 1990.

Слава цркве у Брњици, 1990.

Светосавска прослава, 1991.

У Арад-Гају, Румунија, 1990.

Помен краљу Александру на Опленцу, 1991.

Литургија у Чибутковици, 1991.

Са игуманијама Епархије шумадијске, 1991.

Литија у Крагујевцу, 1996.

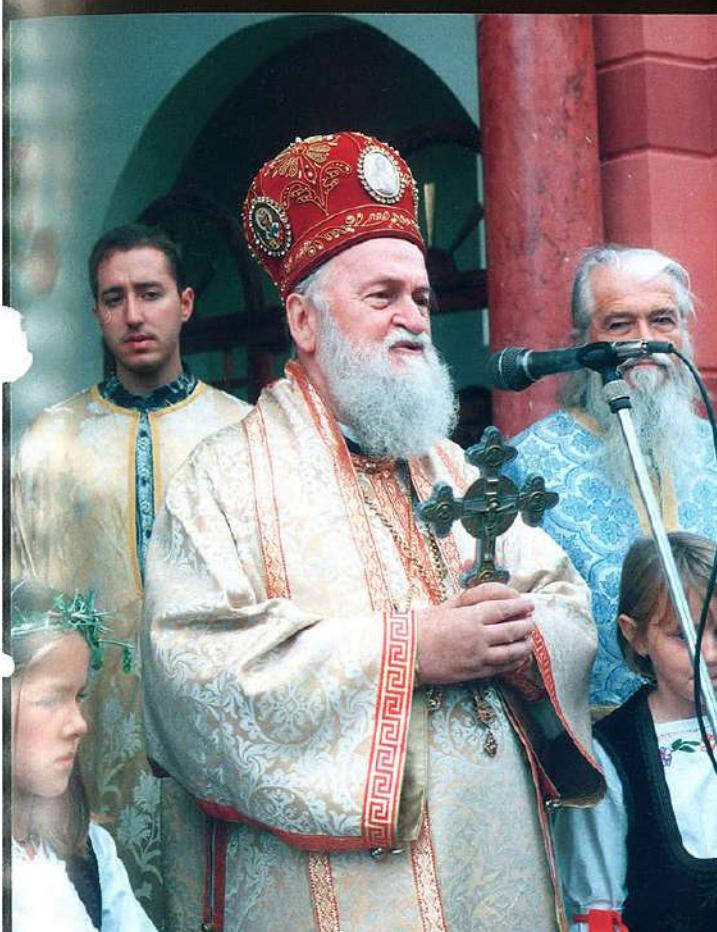
Парафос у Шумарицама, 1996.

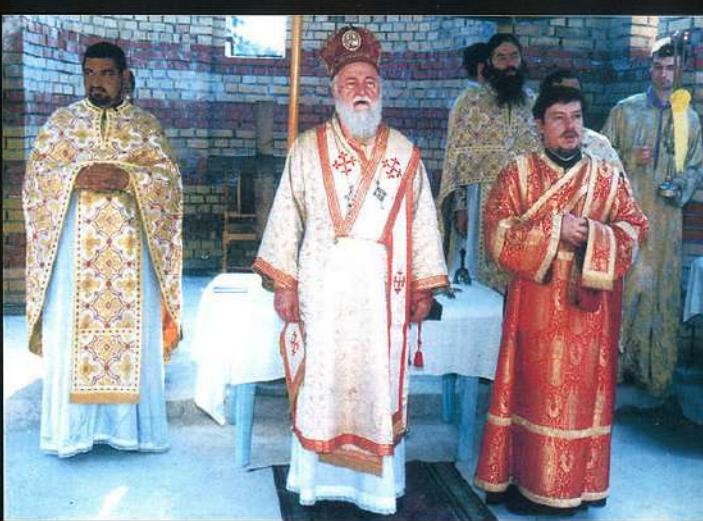
На опелу професору Љубомири Дурковићу, 1997.

Пређеосвећена литургија у Сопоту, 1997.

У Рековцу, 1999.

Литургија у Гарашима, 1999.

У Доброводици, 2000.

Литургија у Јагодини, 2000.

Прослава 2000-годишњице хришћанства у Рогачи

У Дому Светог Јована Крститеља, Дивостин

Испред Саборне цркве, по крштењу крагујевачких тројки

Владика Сава са Свештеничким хором

На слави Карађорђеве цркве у Тополи

Владика Сава прима Орден Светог Саве

ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

БРОЈ 10

БЕОГРАД, ОКТОБАР 1954 ГОД.

ГОДИНА XXXV

СРПСКИ ПИТОМЦИ НА ХАЛЦИ У XIX И XX ВЕКУ

(Први објављени рад епископа Саве)

Доласком митрополита Петра на чело Српске православне цркве у обновљеној Србији, црквена просвета добија нов импулс. Године 1836, митрополит Петар оснива „клирикалну школу“ у Београду, али се осећала потреба за вишим духовним образовањем српских младића, које је требало спремити за више положаје у Цркви.

Први српски питомци кренули су из Србије за Русију, на вишу богословску школу у првој половини XVIII века, а то се школовање „продужавало и кроз прошли XIX век. У последњим деценијама његовим, одлазили су богослови наши ради вишег образовања и у грчку богословску школу на острву Халци код Цариграда...“¹⁾ Виша Богословска школа на Халци, почела је свој рад 1844. године. За градњу богословије тражио је цариградски патријарх и од Српске православне цркве милостију.²⁾ Пошто је богословија била у манастиру Свете Тројице, Цариградска патријаршија је пар година доцније, тражила од српских епархијских архијереја прилог за овај манастир^{3).}

Цариградска патријаршија, 1. децембра 1847. године, обавештава кнеза Србије, да је на дан св. апостола Андреја, одслужена за Србе света литургија, „и да пошаље два или три ученика у Богословску школу на Халци.“⁴⁾ Међутим, и поред позива Цариградске патријаршије, да се из Србије пошаљу два или три уч-

ника у Богословску школу на Халци, они нису послати.

Митрополит Петар је имао највећу меру да 1856. године, као и прошлих година, пошаље Јоаникија Поповића и Јакова Павловића у Кијев „да у Кијевској Семинарији науке слушају“⁵⁾ или је Совјет, својим решењем од 16. јула 1856. године, одбио исти предлог „из узрока, што је сума она, која је budgetom на питомце правительству определена, исцрпљена...“⁶⁾

Истога месеца 1856. године, цариградски патријарх Кирил, са једнаесторицом епископа, обраћа се митрополиту Петру својом посланицом која у преводу са грчког језика гласи: „Преосвјашениј Митрополите целе Србије о светом Духу возљубљени брате и сослужитељу смиренни нашег Г. Петре, благодат и мир вам од Бога. - Општа мати благочестиве цркве Христове од више година обдржава трошком божественог клира богословско заведение на острому Халки чесне обитељи Свете Тројице, ради приуготовљења чина свјаштеническог, снабдјевено мудрим наставницима, у којим се ученицима за пуних седам година предаје наука на грчком језику а поједиње њега иошти и страни, као Славенски, Латински, Француски и Турски, а притом, безплатно кромје одела и књига. Имајући све ово, и жељећи просвету Србском народу, ради смо и из Богоспасајеме Књажевине Србске имати два мла-

дића, који ће се чину посветити у овојем заведенију: Пишемо сада свјетлом Књазу, као оцу Српског народа, и старатељу просвете његове, да се с Вашим Високопреосвештенијством договори и нами чест указаје послати два младића приуготовљена прилично Јелинском језику, имајући возраста 18-20 година, како би у теченију седмогодишњег предавања у реченим наукама, у пуном задовољству уживајући све потребе кромје одела и књига као што је речено, и по правила канона у седмогодишњем свршавању, или пре тога рукоположити се за Диакона у школи, и примивши своја сведочанства у отчество повратити се и своме православном народу од ползе бити. - Ово дакле удостојавање имајући Вашему Високопреосвештенијству духовном началнику Благочестивог највећег Књажевства Србског, желимо да у реченоме успје и видимо жељание наше испуњено; а Благодат Божија и неописана милост буди с Вама.“⁷⁾

Истога дана, цариградски патријарх пише и кнезу Милошу Обреновићу „да пошаље два ученика у Богословску школу на Халци.“⁸⁾ Митрополит Петар пак саопштава Министарству просвете своју одлуку, да је на позив цариградског патријарха Кирила, да пошаље два младића у Богословију на Халци, одлучио да се пошаљу клирик Јоаникије Поповић и „диакон хиландарски Григорије, који је као србски поданик у Цариград у тамошњи Лицеј учио

се...⁹⁾) Митрополит предлаже, да се питомцима додели стипендија на рачун Правитељства и да се „у то име за прву годину 120 талира одреде и уз то путни трошак одавде до Цариграда...¹⁰⁾“

Министарство правосуђа и просвете, одбија предлог митрополита Петра, из разлога што је сума намењена питомцима исцрпљена, али Митрополит је упоран, и тражи ма-кар извесну помоћ. У министарству је одлучено, да се подари „клирику Јоаникију Поповићу и ђакону Хиландарском Григорију, који ће по жељи Цариградског патријарха Богословију на острому Халку учити, помоћ од 60 цес... и то не као годишње благодејјање већ као учињена једном за свагда помоћ...¹¹⁾“

Пошто је донекле осигурао материјална средства, за одлазак првих српских питомаца на Халку, митрополит Петар јавља цариградском патријарху Кирилу, да шаље два кандидата: „Јоаникија Поповића, сина свештеничког, свршившег три разреда гимназије и кроз четири године круг наука у овдашњем духовном заведенију при нашој митрополии, уз њега да би се испунило число Вашом Светошћу назначеном, придајем диакона славено-србског манастира Хиландара по имениу Григорија, изјавившег жељу напајати се духовном науком у поменутом все-полезному заведениу.“¹²⁾ Јоаникије Поповић, беше син јереја Саве Поповића, пароха медвеђског, а ђакон хиландарски Григорије, био је по народности Бугарин, родом из Трнова.

Јоаникије Поповић је, свакако, концем месеца октобра или почетком месеца новембра, кренуо за Цариград, јер се већ 7. новембра јавља са Халке. Јоаникије обавештава митрополита Петра, да се јавио капућеја и „исто тако и Свјатејши Патријарх, добивши од мене писмо Вашег Високопреосвештенства лепо ме је примио, а био му је повољан мој долазак. Сутрадан упутио ме је с једним својим момком на остром Халки, давши ми препоруку на тамошњег управитеља школе.“¹³⁾

У школи је Јоаникије добио потребна упутства. Стављено му је до знања, да ће у заводу добити собу и храну, а све остало, има да набави о свом трошку. Сва ова потребштина, тј. књиге, одело и друге ствари стала би га до 30 цес. те је Јоаникије збуњен, будући да му је „од дарованих 40 цес. само 10 остало а 30 стао ме путни трошак.“¹⁴⁾

Као професор Богословског факултета, први слева

Јоаникије моли митрополита Петра „...да би милостивиј поглед на мене у оваквом положењу налазећем се, обратити, и код Високославног Правитељства, ако не неколико годишње овде издржавања а оно нужднији путни трошак за повратак у отечество издејствовати, и мени док је иошт ово лепо време послати благоизволило.“¹⁵⁾

У случају да не добије годишњу стипендију, Јоаникије је решен да напусти студије, и да се врати у отаџбину. Митрополит Петар моли Попечитељство Просвешченија да се Јоаникију Поповићу подари годишња стипендија у износу од 120 талира, као и тражених 30 дуката... „да не би принуђен био, своју лепу на-меру оставити и дома вратити се.“¹⁶⁾ Митрополит се правда, да није мислио, да ће Јоаникије „толико на пут потрошити, ни да ће онолико на разне потребе и одјело, које мора равнообразно бити, требати, те смо зато онако умјерену помоћ за њега искали.“¹⁷⁾

Међутим, Попечитељство Просвешченија доноси решење, да се Јоаникију „благодејјање не издаје, а што се тиче поискане 30 цес. сумме, почем се она иште једанпут за свагда, то да се иста из касе Правитељствене реченоме Поповићу изда.“¹⁸⁾

Као што се види, положај нашег питомца није био баш завидан, јер се стално бори са немаштином, те је приморан, да се често обраћа за по-

моћ своме покровитељу, митрополиту Петру.

Што се тиче нашег другог питомца, он се крајем 1856. године још не налази на Халци, јер Јоаникије у своме писму митрополиту Петру каже: „Диакон Григорије налази се у Хиландару, него писао му је Г. Милан (српски капућехаја у Цариграду) да овамо дође“, што је именовани доције и учинио.¹⁹⁾

Рад Јоаникија Поповића, у току школске 1856/57. године, био је сведен на учење грчког језика, коме је морао посветити велику пажњу. Он се морао годину дана налазити у неком припремном разреду, док није савладао грчки језик, те му је дотадања материјална помоћ била до-вољна. Будући да се његов рад и даље рас простире, „kad у редовни разред ступити имам, у коме се иошт три друга језика предају, није ми никако могуће на овај начин и у оваквом посљедњем међу саученицима стању опстати, него ће ми нуждна бити већа помоћ, те да могу себе с потребама при учењу снабдјевати.“²⁰⁾ Говорећи пак о односу школске управе према њему, Јоаникије пише Митрополиту: „Овом приликом узимам слободу понизно изјестити Ваше Високопреосвештенство да сам до сада од стране овдашњег прављења врло лепо бивао приман, и уобщите су чинили да с њи-ове стране задовољан будем.“²¹⁾

Налазећи се у тешком материјалном стању, Јоаникије је принуђен

да опет моли Митрополита за помоћ, те му 1859. године пише: „У овој оскудности ја сам до сада био помаган тиме што сам у једној соби с Вашем Високопреосвештенству познатим ђаконом Хиландарским Григоријем обитавао, који као богат и сваким добро снабдјевен заклањао је оскудност моју пред другима, и био ми је од помоћи у нуждним средствима. Сад пак истиј ђакон до вео је брата свог у школу, и жели с њим одвојено живити, а ја остајем сам за себе.“²²⁾

Судећи по извештају клирика Јоаникија, други наш ђак у богословији на Халци ђакон Григорије, био је добро ситуиран. Сви су изгледи, да као такав, није био стипендиста наше владе а ни Цркве, јер им се уопште не обраћа за материјалну помоћ. Није искључена могућност, да га је стипендирао манастир Хиландар чији је ђакон био.

Митрополит Петар се није оглушио о вапај нашег сиромашног питомца, који се злопатио. Овога пута, Митрополит тражи од Правитељства годишњу стипендију, за четворицу наших питомаца, међу којима је и Јоаникије. У својој молби Правитељству, Митрополит овако мотивише потребу школовања духовних питомаца на страни: „Имајући у виду то, да се горе именована четворица уче и воспитавају... с том цјели да отечественој цркви буду од ползе својим вишим изображењем по духовној и црквеној струци, и ујверени да су таква лица преко нуждна према духу времена и великој потреби отаџствене цркве молимо високославно Правитељство наше, да се смилује на предложену четворицу одредити у име годишње помоћи сваком по 100 талира, док не сврше започето учења...“²³⁾ Правитељство је уважило молбу митрополитову, а доделио именованима 1200 гроша по особи.

Следеће 1859. године, Митрополит поново тражи благодејање за Јоаникија, али овога пута: „Совјет земаљски пре него што би решеније по овом предмету донео, жели знати, какво је владање и успјех у научном реченог питомца.“²⁴⁾ Министарство иностраних послова затражило је од Књажевске српске агенције у Цариграду податке о владању Јоаникија Поповића. Агенција је набавила свидетљество о учењу и владању Јоаникија Поповића, ученика школе богословске на острву Халки, и исто свидетљство заједно

с преводом под Ј. шаље Правитељству, препоручујући и од своје стране реченог ученика Јанићија, као приљежног скромног и у свему добро владајућег се младића.“²⁵⁾ Нажалост то „свидетљство“ о владању Јоаникија Поповића, које је издала свакако управа богословије, није сачувано. Такође, нису сачувани ни остали документи који би нам расветили студентски живот наших првих питомаца на Халци.

Стицајем политичких прилика у Србији, митрополит Петар је био присиљен да 1859. године поднесе оставку на свој положај. Брига о нашим питомцима, прешла је на администратора односно заменика митрополита београдског, епископа шабачког Михаила, потоњег митрополита, који је и сам био српски питомац, као студент кијевске Духовне академије.

Хиландарски ђакон Григорије завршио је редовно своје студије у богословији 1863. године. Сви су изгледи, да је Јоаникије Поповић напустио богословију на Халци, не завршивши је, из нама непознатих разлога.

Српски питомци слати су и даље на Халку, кадгод су то политичке и црквене прилике дозвољавале, али ти наши питомци, нажалост, нису сви до kraja истрајали. Многима од њих тешко је било издржати строгу монашку дисциплину, која је владала у богословском интернату. По избору новог васељенског патријарха Антима VII, српски посланик у Цариграду добија од Министарства иностраних послова инструкције за покретање актуелних црквених питања, међу којима је прво, питање наших питомаца у богословији на Халци „пошто је оно најхитније“²⁶⁾. Патријарх Антим VII, дао је свој пристанак за слање наших питомаца на Халку, али моли митрополита Михаила за новчану помоћ богословији на Халки, где се спремају свештеници - „за благочестиве христијане“. Митрополит Михаило је предложио и министар просвете и црквених послова Димитрије Матић 26. јануара 1872. године одобрио помоћ од 100 дуката.²⁷⁾ Године 1874. отишао је јерођакон Фирмилијан Дражић на Халку, ради вишег богословског образовања и изучавања грчког језика, али је исто услед ратних прилика морао прекинути. Дионисије Петровић пошто је свршио богословију у Београду, отишао је такође на Халку „где са осталим ка-

луђерима Србима ступи у богословију, коју сврши на потпуно задовољство Цариградске патријаршије, која га узме себи у службу, а најави неког времена пошаље у Скопље као архимандрита и намесника Скопљанске Митрополије.“²⁸⁾

Године 1889. дође у Цариград Нићифор Перић „и упише се у богословију на Халки. Ту се бавио изучавањем грчке филологије, догматичког богословља и историје хришћанске цркве. Та изучавања довршио је 1892. год. када је положио испите.“²⁹⁾ Међутим Апостол Мексис у своме делу „И ЕН ХАЛКИ ЈЕРА ТЕОЛОГИКИ СХОЛИ“ (Константинополь, 1935) уопште не наводи имена Дионисија Петровића и Нићифора Перића међу свршеним ученицима богословије на Халци.

Рад на нашим верско-националним стварима у Турској постаје интензивнији осамдесетих година прошлог века. Црква у Турској била је обележје народности и зато је борба Срба око владичанских места у Повардарју, и на лицу места и у Цариграду, добијала из дана у дан све већи политички значај.³⁰⁾

Влада М. Гарашанина водила је са Васељенском патријаршијом осамдесетих година преговоре за споразум³¹⁾, када јој је предат и пројекат за тај споразум. Централно питање у овом пројекту, питање наших кандидата за митрополитска места у Старој Србији и Македонији, у тесној је вези са питањем наших питомаца у богословији на Халци. Од кандидата се тражило да морају знати грчки језик, и имати потребне квалификације за архијерејски чин. Отуда су чињени огромни напори да Васељенска патријаршија прими наше питомце у Богословску школу на Халци. Па и само Министарство просвете „увидело је потребу спремати лица духовног чина и воспитавати их у грчкој богословији на Халци (у Цариграду) како би лакше могли заузимати митрополитске столице у нашим епархијама.“³²⁾

Богословија пак у Призрену уводи у свој наставни план грчки језик.

Што је и грчки језик био уведен у наставни план, имао се у виду тадашњи одношај српске владе према Цариградској патријаршији. Јер се радило на томе да она почне једном примати из ове богословије за питомце у своју, на острву Халки, у Цариграду. А на то су имале право све наше епархије, јер је сваки митропо-

лит морао слати Патријаршији по извесну утврђену суму годишње за издржавање те богословије.³³⁾

Пошто је патријарх Антим VII дао свој пристанак да се српски питомци пошаљу на Халку, Савет призренске богословије изабрао је и послао: „Јерођакона Севастијана из Липљана, Стефана Деспотовића из С. В. Хоче, Николу Тодоровића из Н. Пазара, Драгишу Поповића из Ваљевића и Јована Гавриловића из Тетова“, потоњег епископа пећког³⁴⁾. Од свих именованих питомаца, само је јерођакон Севастијан (Дебельковић) издржао до краја, и завршио своје студије на Халци. За време својих студија, он се дописује са митрополитом српским Михаилом, и обавештава га о своме раду у школи.

„Одговарајући дужности, која ми као питомцу Српске државе на страни припада, хитам да Вам по други пут донесем извешће о моме раду у Халкиској Богословији... После првог извешћа које сам Вам са још пет мојих другова са острева „Проти“ поднео, продужио сам са њима рад из онога што смо тамо на вели (Ксенофонда на новом грчком језику и граматике грчке) све до испита из онога што смо до онда прешли. Кад смо на Халку прешли (20. октобра 1896.) тражили смо од Г. ректора да нас, према нашим сведоцбама, размести по разредима, како би у будуће били редовни ђаци ове школе, пошто смо већ претпостављали себи, да можемо наставнике и предметете разумети и одговарати на исте.³⁵⁾

Српски питомци, као што се види, нису одмах примљени за редовне ђаке школе, већ су похађали неки припремни разред у коме су учили грчки језик. Њихова пак молба да се разместе по разредима, није усвојена, јер су, наводно, били слаби у знању грчког језика, те су учење истога морали наставити још за годину дана.

„Неки од нас, - наставља Севастијан, - полагали су и писмене и усмене испите, а неки ни једне ни друге. После (а и пре) испита неки су напустили својевољно, а неки су, одбијајући свештенички чин, враћени, те на тај начин од шест (не рачунајући седмог, који је још у почетку шк. год. враћен) нас, остао је још један и то сам ја. Схвативши дакле потребу да што више останем овде, ја нисам клонуо нити хоћу да клонем пред тешком дисциплином, врло умереном храном и другим тешкоћама, какве само овде могу бити.

Стога сам и ове као и прошле године а на месец дана раније ишто ће предавања отпочети поднео Г. ректору молбу, у којој сам тражио да ме упише у четврти разред, одакле бих могао продужити као редован ћак кроз све више разреде, пошто сам свршио призр. богословију, скраћени курс учитељске школе у Београду и већ две године учио грчки језик³⁶⁾. Што се тиче богословских предмета, дозвољено му је да их може слушати у петом и шестом разреду, а грчки језик у другом разреду.

Говорећи о односу васељенског патријарха према српским питомцима, јерођакон Севастијан каже, да су „уважавали изванредну наклоност Антима VII.“³⁷⁾ Севастијан Дебельковић завршио је своје студије на Халци 1902. године.³⁸⁾

За време Севастијанових студија, желео је отићи на Халку јеромонах Пећке патријаршије - Мануил, ради изучавања грчког језика као и похађања тамошње богословије, али је наилазио на сметње од стране рашко-призренског митрополита. Стога митрополит београдски Михаило пише министру спољних послова: „Млади јеромонах из Пећи П. Мануил већ је две године како се моли да оде у Халку да изучи грчки језик и богословију, па му Господин Митрополит Рашко-призренски не одобрава.

Ако се саглашавате да овога јеромонаха пошљемо у Халку и надате се да ће га Њ. Св. Патријарх примити у школу, изволите наредити преко Г-на вице конзула да у почетку августа Мануил дође у Београд и тад са још неколицином оде у Цариград и помоћу Српског посланика буду примљени. Поред овога добро би било наредити Г-ну архимандриту Илариону да изабере из Призренске богословије три ђака, који сада сврше науке у Богословији ондашњој и који би се покалуђерили те да и они сада оду у Халку заједно са Манојлом.³⁹⁾

И поред заузимања митрополита Михаила, јеромонах Мануил није доспео до Халке.

Српска влада је сада већ имала искуства око школовања наших питомаца на Халци. Наиме, потребно је било да се наши ђаци претходно спреме, упознају са грчким језиком, и да на Халку оду са извесним знањем истога.

Стога митрополит рашко-призренски Дионисије бира за свога питомца Недељка Р. Пиперковића (са-

дањег епископа тимочког Емилијана), родом из Липљана, и шаље га у грчку гимназију у Солуну. Преосвећени Емилијан ступио је у богословију на Халци 1903. године, и завршио је 1910. године.⁴⁰⁾ И школовање Преосвећеног Емилијана било је у тесној вези са постављањем српских епископа у Старој Србији и Македонији.

У исто време, у богословији на Халци била су и два Србина из Босне и Херцеговине, Пејовић и Мајсторовић, као питомци Босанске цркве, али су напустили школу не завршивши је. Године 1918, завршио је Богословију на Халци Андреја Ђорђевић, родом из Приштине, сада протојереј и архијерејски намесник у Соко Бањи⁴¹⁾. После Првог светског рата, Српска патријаршија је почела да шаље своје питомце на Халку, иако је имала пет богословија, као и Богословски факултет, те је послат Јован Ковачевић, родом из Боке Которске, сада београдски свештеник, који је дипломирао 1935. године.⁴²⁾

Последњи наш питомац, који је завршио Богословију на Халци био је Стеван Стевановић. По свршетку студија, 1940. године, Стевановић је похваљен, како од цариградског патријарха, тако и од ректора школе „као одличан у наукама, веома приљежан, вредан, послушан и дисциплинован“ и као такав служи на част Српској православној цркви.⁴³⁾ Стевановић је, за време Другог светског рата, погинуо приликом бомбардовања у Лесковцу.

Извесно време су похађали ову Богословију, ради изучавања грчког језика, епископ америчко-канадски Дионисије, као и епископ бањалучки Василије.

На крају може се рећи да је богословија на Халци одиграла видну улогу не само у историји Васељенске патријаршије, него и у историји осталих православних аутокефалних цркава па и наше Српске православне цркве.

У овој Богословији добило је сољидну богословску спрему неколико наших архијереја и свештеника, који веома корисно послужише а и данас служе својој светој Цркви и своме народу. Поводом стодесетогодишњице од оснивања ове школе, Српска православна црква са захвалношћу се сећа свих оних услуга, које нам је учинила Васељенска патријаршија преко своје богословије на Халци.■

Светозар Е. Вуковић

НАПОМЕНЕ

- 1) Ст. М. Димитријевић, Православни Богословски факултет у својој десетој години, Богословље, 1930.
- 2) У Држ. Архиву, у рег. Митрополије за 1837. год. под бр. П-180, каже се: „Патријарх Цариградски пише за милостињу, да би се и одавде подарила на зидање патријаршије и училишча при овој, које је обоје у дјелу“.
- 3) Епископ тимочки Доситеј Новаковић пише митрополиту Петру „да се по гласу високопочитајемог писма Свјатјејшег всељенског Нашег Патријарха нама писатог, по могућству за манастир Свјатија Тројици, лежећег у острву Халки милостиња подели. Не пропуштамо дакле у име исте милостиње наречени манастир 500 гроша Вашем Високопреосвећенству припослати“. Држ. архива - Митрополија, бр. Т-584.
- 4) Арх. Калиник Деликан, Патриархикон енграфон (Константинополь) 1905, 761.
- 5) Држ. Архива - Мин. ин. послова (В.) 1856, бр. 1045 (III-77-40 у 1857).
- 6) Исто
- 7) ДА - Митрополија, 1856, бр. 542.
- 8) Деликан, Нав. дело, 762.
- 9) ДА - Мин. просвете, Ф-В-70 (624).
- 10) Исто.
- 11) ДА - Мин. просвете, 1856, бр. 717.
- 12) ДА - Мин. просвете, 1856, бр. 731.
- 13) ДА - Мин. просвете, 1856, бр. 796.
- 14) Исто.
- 15) Исто.
- 16) Исто.
- 17) Исто.
- 18) ДА - Мин. просвете, 1857, бр. 508.
- 19) ДА - Мин. просвете, 1856, бр. 796.
- 20) ДА - Митрополија, 1857, бр. 236.
- 21) ДА - Митрополија, 1857, бр. 469.
- 22) ДА - Митрополија, 1858, бр. 515.
- 23) ДА - Митрополија, 1859, бр. 126.
- 24) ДА - Митрополија, 1859, бр. 1250.
- 25) ДА - Мин. Ин. послова (И) 1859 Ф. X. 81
- 26) Др. Владан Ђорђевић, Србија и Турска 1849-1897, Београд 1928, 100.
- 27) Михаило Поповић, Историјска улога Српске цркве, Београд 1903, 237.
- 28) Весник српске цркве, Београд 1900, 1417.
- 29) Српски Сион, Ср. Карловци 1901, 79.
- 30) Јован Јовановић, Јужна Србија од краја XVIII века до краја ослобођења, Београд 93.
- 31) Исто, 94.
- 32) Споменица педесетогодишњице Приз. богословско-учит. школе 1871-1921, Београд, 1925, 40.
- 33) Исто, 77.
- 34) Исто, 40.
- 35) ДА - П. О. К. 31, 108/III 1897.
- 36) ДА - П. О. К. 31, 108/III 1897.
- 37) Исто.
- 38) Апостол Мекси, И Ен Халки Јера Теологики Схоли (Константинополь) 1935, 230.
- 39) ДА - П. О. К. 31. 79/II из 1894.
- 40) Мекси, Нав. дело, 240.
- 41) Исто, 247.
- 42) Исто, 252.
- 43) Гласник Српске православне цркве, Београд 1940, 565.

ТАКАВ НАМ ЈЕ ДОЛИКОВАО ПРВОСВЕШТЕНИК

Стогодишњица рођења блажене успомене епископа бачког Иринеја

Епископ др Иринеј (пре монаштва др Иван Ђирић) рођен је 1. маја 1884. године од оца Исидора, српског народног црквеног тајника (највишег чиновника бивше Карловачке митрополије) и мајке Евелине, рођ. Кречаревић. Врло рано је остао без родитеља. Бригу о њему и његовој браћи је преузео прота Милан Ђирић, брат његовог оца. Основну школу завршио је у Сремским Карловцима (1894), Српску православну велику гимназију у Новом Саду (1902), а богословске науке у Московској духовној академији (1906). По завршеном школовању у Духовној академији уписао се на Филозофски факултет Бечког универзитета, на коме је 8. јуна 1908. положио последњи строги испит из групе семитских језика са одличним

успехом, а сутрадан је промовисан за доктора философије.

Замонашен је по чину мале схијме пред Божић 1908. године у манастиру Хопову. Монашење је извршио архимандрит др Августин (Бошњаковић), настојатељ манастира Хопова. На Божић исте године блаженопочивши патријарх српски Лукијан рукоположио га је за јерођакона; две године доцније произвео га је за протођакона, а 1912. године за архиђакона. За епископа тимочког изабран је једногласно 5. јуна 1919. године. У чин презвитера рукоположио га је и за архимандрита произвео епископ темишварски др Георгије (Летић), администратор Митрополије карловачке. Хиротонисан је за епископа 15. јуна исте године у Саборној београдској цркви.

Чин епископске хиротоније су извршили: архиепископ београдски и митрополит Србије Димитрије, епископи: велешко-дебарски Варнава (потоњи патријарх), нишки Доситеј, жички др Николај и викарни епископ Иларион. Устоличен је у Зајечару 1. августа 1919. године. На овој епархији епископ Иринеј је остао кратко време, јер је убрзо изабран за епископа бачког. Устоличен је у Новом Саду 9. фебруара 1922. године.

До избора за епископа, јерођакон Иринеј је био библиотекар Патријаршке библиотеке у Сремским Карловцима, на коју је дужност постављен априла 1909. године, а већ у септембру и. г. постављен је за доцента за Стари завет са археологијом и јеврејски језик у Српској пра-

вославној богословији карловачкој. Пре постављења је одржао са успехом пробно предавање на тему дату од савета Богословије: „Данашњи научни резултати о постанку Петокњижја“, а доцније је изабран и за ванредног и редовног професора. Извесно време је предавао и литургику, а школске 1911/12. године и веронуку у Карловачкој гимназији. Тридесетог октобра 1920. године изабран је за хонорарног наставника Светог писма старог завета на новооснованом Теолошком факултету у Београду, али овај избор није био потврђен „зато што му Београд није место сталног службовања“.

Ретко је који професор старе Карловачке богословије долазио за њеног наставника са толико нада и очекивања, као што је био случај са његовим доласком. Богослови су имали у њему учитеља кога би могла пожелити свака школа; српска православна богословска књижевност ауторитативног интерпретатора њеног учења, и бивша Карловачка митрополија члана, на кога се у свим питањима, како свога унутрашњег живота тако и у односима споља, могла увек ослањати - и стварно се и ослањала у својим најтежим данима. Као професор богословије, а и доцније као епископ, радио је вредно на богословској науци. Први је код нас почeo научно обраћивати проблеме из Старога завета, а ти радови заузимају и данас видно место у нашој богословској науци. Врло лепо је један његов ученик рекао, да је његовим доласком за професора старе Карловачке богословије оживела не само његова катедра, већ и сама Богословија. Архијакон Иринеј је припадао оној познатој еминентној групи професора чијом је заслугом Карловачка богословија добила прави факултетски карактер - ректор Јован Вучковић, др Викентије Вуjiћ, Никола Бурић, Владан Максимовић, др Димитрије Стефановић, др Лазар Мирковић и др Мојсије Стојков. Сви су они дали изврсне уџбенике из својих предмета, којима се и данас служимо, јер иначе не само што нису могли напредовати у служби већ ни опстati у школи, којом је управљао ретко способан богослов и строги ректор прата Јован Вучковић.

Врло рано се епископ Иринеј почeo бавити песништвом, иконографијом и белетристиком. Сарађујући у белетристичким листовима потписивао се обично именом Иринеј

Хоповски. Са проф. Л. Мирковићем почeo је још пре Првог светског рата преводити богослужбене текстове (доцније је првео Вечерње у Недељу свете Педесетнице, Службу месопусне недеље, Вечерње молитве, Недељу свете Педесетнице - цела Духовска служба - и Недељне вакансне службе - још у рукопису, који ће тек ове године угледати света). Друга година се бавио изучавањем црквеног појања не само наше, већ и византијског, руског и румунског. Спремио је уџбеник црквеног појања за наш Богословски факултет, али рукопис, на жалост ни до данас није могao бити пронађен. Бавио се целог свог живота превођењем са јеврејског, латинског, грчког, француског, руског, немачког и мађарског језика.

„Једнога дана за време Првог светског рата посетио сам архијакона Иринеја у Сремским Карловцима - каже патријарх српски Викентије, његов ученик (Гласник Српске православне цркве, Београд 1955, 69). Нашао сам га у његовој ћелији како слика Благовести. У разговору објашњавао ми је како се мучи што не може да реши један проблем при сликању. Ја сам му приметио: „Па, што се мучите и то не оставите“. Он ми је рекао: „Штогод се више мучим тим се више Богу молим“. Његови сликарски радови су веома повољно оцењени од стране компетентних личности.

Као епископ биран је неколико пута за члана Св. архијерејског синода, администрирао је Вршачком, Банатском (у два маха) и Темишварском епархијом (1935-1952).

Годину 1927-му је, као делегат Српске православне цркве, провео у Поткарпатској Русији, где му је била поверила мисија уређења Православне цркве, јер су се тамо унијати у великом броју враћали прадедовској вери од који су насиљно били одвојени. Из овог времена потиче и његово „Архијерејско посланије к Карпатороссам“. У овој посланици, епископ Иринеј им се обраћа као стари познаник, јер је у ове крајеве долазио, по налогу патријарха Лукијана, још за време Аустроугарске.

Представљао је Српску православну цркву у Покрету за једињење цркава („Вера и уређење“), Свештештем хришћанском савезу за практично хришћанство, Светском савезу за међународно пријатељство помоћу цркава, који га је двапут бирао за председника управног одбора, а 1939. године изабрао га је за председника читаве организације. Године 1930. био је представник наше Цркве у Лондону у комисији Ламбетске конференције за једињење англиканаца са Православном црквом, а исто тако и у заједничкој англиканско-православној научној комисији 1931. године. Епископ Иринеј је био врло утицајан фактор на свим овим међународним црквеним конференцијама. Заузимао је врло видно место и његова реч се слушала са великим интересовањем. Један његов савременик овако је писао о њему: „Његова висока спрема и његово неуморно деловање у тим покретима стекло му је опште уважење а његово мишљење и предлози бивали су много пута узимани у достојни обзир приликом решавања важних и актуелних питања, која су на дневном реду у овим покретима“.

Када се 1928. године оснивао покрет „Мир путем религија“, изабран је у одбор за даљи рад. Био је члан почасног одбора првог интернационалног религијско-психолошког конгреса у Бечу 1930. године.

Године 1936. председавао је у Новом Саду, у свом Владичанском двору, Предспремној конференцији православних цркава за израду предмета намењених конференцији стокхолмског васељенског покрета за практично хришћанство, која се састала 1937. године у Оксфорду.

Као члан Комисије за општу сарадњу професора богословља сазвао је и председавао у Новом Саду, 1929. године, првој интернационалној источно-западној богословској

Свети архијерејски сабор 1947, епископ бачки Иринеј шести слева

конференцији. С пуним правом је ондашња црквена штампа рекла да „главна заслуга за одржавање оваквих веза са иностраним братским црквама припада епископу Иринеју, који је стварни спиритус агенс оваквих идеја и покрета“.

Видног учешћа је узео епископ Иринеј у развијању добрих односа између наше и других братских православних цркава. Тако је ишао у Бугарску, тражећи тачку зближења, 1932. године са епископом охридско-битољским др Николајем, 1938. године са митрополитом загребачким Доситејем, а 1946. године на прославу преподобнога Јована Рилскога.

Године 1933. епископ Иринеј је, у друштву са епископом тимочким др Емилијаном, посетио Васељенску патријаршију у Цариграду.

По позиву у разна времена је проповедао или говорио у Берну, Упсали, Стокхолму, Софији, Авињону, Ерфурту, Паризу, Лондону, Дарбију, Единбургу и Глазгову. Држао је предавања на Упсалском (1927) и на Берлинском универзитету (1931).

Живот епископа Иринеја текао је све до Другог светског рата нормално. Имао је добро организоване канцеларије у епархији и тако се могао посветити богослужењу, које је волео и неговао изнад свега, проповедању, научном раду, сликању и преводилачком раду.

Окупацијом Бачке, у априлу 1941. године, његова епархија је одсечена од Патријаршије и заједно са

Будимском и Мукачевско-прјашевском нашла се „у саставу“ Мађарске. Велики патријарх српски Гаврило, заједно са епископом жичким Николајем заточен је и вођен из једног места у друго, да би најзад доспели до злогласног Дахау-а. Епископ Иринеј је, као најстарији члан Св. арх. синода само једном успео да пређе у Београд и да председава седницама, као најстарији по посвећењу, редован члан. Све остало време је провео у својој распетој епархији, која је делила судбину своје мајке - Српске патријаршије.

Други светски рат је и епископу Иринеју донео много невоља, брига, бола и жалости. Многи су невино изгубили своје животе, а велики број његових епархијана, нарочито оних који су се доселили у Бачку после Првог светског рата, нашао се у заробљеништву, разним логорима и рудницима. Веома топло се он обраћа о Божију 1943. године, тој деци својој „синовима заробљеним у ропству, сужњим у тамницама, затвореним у околима и онима који су у рудницима и на тешким радовима; удовицама и сирочади, болнима у болницама, и свакој души хришћанској, невољној и изнуреној...“ Но, није се стало само на речима утеше. „Требало је хитно организовати дело помоћи у целој Епархији. Помоћ је била потребита врло многима. Једни изгубише стараоце заувек или привремено, ако су само доспели у ропство или су куда на друго место отргнути од svoих породица. Други осташе без зараде, без средстава да издржа-

вају своје породице. Трећи изгубише домове. Многи се нађоше скупљени у околима (логорима), многи опет изгубише способност за рад, а други оболеше. Напослетку, нађоше се многи и такви који остаše без иког и без ичега“.

Заслугом епископа Иринеја, Епархија бачка, уз помоћ црквених општина, женских организација, а нарочито Хришћанске заједнице, организовала је давање сталне месечне помоћи најпотребнијима, бесплатно лекарску помоћ, правну помоћ и помоћ у оделу, обући и храни. Из логора су пренета деца у српске домове, широм целе епархије. Сместено је 2.800 деце и преко 180 мајки. Како је у логорима доста деце оболело од туберкулозе, Епархија бачка оснива своју болницу у Новом Саду у којој су радили првокласни лекари. Епископ Иринеј иде још даље. Сада спасава из логора старије људе и жене, које је народ оберучке прихватио у своје домове.

Похваљујући ревност својих епархијана, који су га свесрдно помогли у овим акцијама, епископ Иринеј о Божију 1942/43. године у својој посланици каже:

„Смирености мојој велика је утеша што могу да посведочим да сте познали и примили Христа у свој дом чим је закуцао на врата ваша. Јер штогод учинисте благочастијој браћи својој, људима, женама, деци што пострадаше у ратним приликама, оставши без дома својега, њему учинисте. Заиста, сваке је похвале

достојно како се такмиче и појединци и црквене општине да помогну ближњима својим; заиста се открива и топлота и лепота срдаца ваших када примате сироче из логора, оснивате, уређујете и помажете болнику за болну дечицу и омладину. Ваша љубав и ваше старање за ближње јавља се као светао зрак и то пао луч у тами најстрашнијега рата откада је света и века. Али у тој тами јаче сија, и тим топлије греје. Не знам о коме да говорим, да ли о појединцима или о црквеним општинама! Не знам коме, или којим општинама пре да одам хвалу; да ли пре да похвалим одушевљење и труд великих црквених општина или да истакнем пожртвованост малих. Да ли да се пре дивим оним богатима који не пожалише својега блага и дадоше обилне прилоге, или да с врелим сузама у очима благодарим сиромасима, који поред све своје оскудице, узеше и сами још сиромашније дете да му буду и отац и мајка. 'Подай сиромасима, и имаћеш благо на земљи'. Непропадљиво богатство чека богате, који не пожалише трошнога блага земаљскога; а колика је тек награда већ сада сиромашној жени која узе убого дете, када из његових уста чује најдрагоценiju реч: мајко."

Сваки дан доносио је епископу Иринеју у оним смутним временима и нове проблеме. Зато он пише 10. јуна 1943. године митрополиту скопском Јосифу, чувару патријарашког престола:

„Имам нових тешких брига. Таман смо збринули децу из логора, и сада збрињавамо и старије, почеше позивати наше људе на војни рад.

Мени лично је нарочито тешко, јер сва беда долази до мене. Чиним све што могу да сваком олакшам неvoљу.

И тако се дешава оно што сам предвидео у говору своме приликом своје хиротоније, када сам рекао: До сада сам био доле у заветрини, сада сам се попео на брег где ће са свију страна да ме шибају ветрови“.

Свој рад, као редован члан Св. арх. синода, епископ Иринеј је после Другог светског рата наставио тек у марту 1946. године, а што се види из „Гласника“ Српске православне цркве (број 5, 1. маја 1946, страна 66) где се каже: „Узет је на знање извештај Преосвећеног Епископа бачког господина Иринеја да је дана 16. III ове године преузео дужност у својој епархији. Пошто је Преосвећени Епископ г. Иринеј дошао и у седнице Светог Архијерејског Синода на дужност редовног члана, то је долазак Преосвећеног г. Иринеја у седнице поздрављен од стране присутних чланова Светог Архијерејског Синода честиткама на ослобођењу од седамнаестомесечног кућњег заточења“.

Исте године, уочи Преображења Господњег, 6/19. августа, епископ Иринеј је отпутовао у Оџаке да освети капелу адаптирану у парохијском дому. Међутим, истога дана је физички нападнут и спречен да из-

врши освећење због којег је и допутовао у Оџаке.

О овом случају „Гласник“ Српске православне цркве донео је ову новицу: „Размотрен је извештај о физичком нападу на Његово Преосвећенство Епископа бачког г. Иринеја приликом његове званичне посете у Оџацима, па и ако овај случај није једини али је најтежи, јер је по свему спремљен, и ако Преосвећени Епископ бачки не жели да се из овога прави питање, одлучено је да се овај случај прикаже у детаљнијој форми у општем протесту као пример нарушавања државним уставом гарантованих слобода“ (број 1, 1. јануар 1947, 6).

Године 1950. епископ Иринеј је озбиљно оболео. Болест је трајала пуних пет година. За време своје тешке болести често се овако молио: „Дај, Господе, да се теби вратимо пре него што се у земљу вратимо“. Преселио се у вечност 5. априла 1955. године, не само један од највећих архијереја Српске цркве, већ и монаха у правом смислу речи, монаха чија је схима заиста била анђелска, монаха чија је свећа целог његовог подвижничког живота горела на свећњаку наше Цркве. Сагорео је као ретко добар, честит, незлобив, учен, узоран и одушевљен војник Христов. Васкрсење мртвих чека у Светођурђевом саборном храму у Новом Саду, где је био наше средиште, наш узор и наше највеће имање, како рече патријарх Викентије у свом опроштајном говору.■

Сава, епископ шумадијски

Са патријархом Германом у Крагујевцу

СПАСАВАЊЕ ПАСТВЕ ЈЕ ЦИЉ ЕПИСКОПОВОГ ЖИВОТА

Прва архијериска беседа епископа моравичког др Саве, 23. јула 1961. године, на дан хиротоније

„Ваша Светости, ваша високопреосвештенства, пречасна у Христу браћо, браћо и сестре.

Примајући из Ваших патријаршких руку овај жезал, символ снаге коју Господ даје посленицима својим, символ заштите од разних искушења и видљив знак архијерејске власти над разумним стадом Христовим, ја осећам како моје слабе и нејаке руке дршћу. А како да не дршћу када ова власт долази до престола Спаситеља нашег који нам каже: „Што год свежете на земљи биће свезано (и) на небу, и што год раздрешите на земљи, биће раздрешено (и) на небу“ (Мт 18, 18). То велико благо које досеже до небеса носићу ја у „земљаном суду“ (2 Кор 4, 7) свом.

У овом светом и благодатном тренутку мога живота прва моја мисао лети са овог светог места Пастироначелнику нашем Господу Исусу Христу који изли данас на мене благодат свога светог, животворног и божанственог Духа.

Стојим, ево, пред Тобом, Господе, укрепљен „силом одозго“ са страхом и трепетом. Смилено Ти приносим благодарност за сва добра којима си ме обасилао у досадашњем животу мом.

Скрушено Те молим: Ти који управљаш корацима људским, управљај и даље животом мојим. Води ме путем Твојим, путем који води свакој истини. Немој ме одбацити у доба старости кад ме изда снага моја, немој ме оставити (Пс 71, 9).

Милост Божја подигла ме је на високо достојанство архијереја и ја постадох члан велике породице апостолских прејемника. Богу је било угодно да будем одвојен од школе у којој се васпитава богословска омладина наша, од које зависи будућност наше Српске православне цркве, и од својих милих и драгих колега, на нову, тешку и велику дужност. Са овим новим достојанством скопчано је ношење крста који није од сребра, злата или драгог

камења. То је крст терета апостолске службе, јер је епископско служење у својој суштини апостолска служба. Бити епископ значи - не живети својим личним сопственим животом, већ животом пастве која је поверена. Спасавање пастве је циљ епископовог живота. На моја млада плена положено је данас тешко бреме. Дубоко сам свестан да ме у новом раду не очекује тих, миран и безбрежан живот, већ тешка и одговорна служба пред Богом и црквом.

Примивши данас дар Светог Духа, примих дар да будем весник добрих вести, да проповедам прекрасну личност Господа нашег и Његово свето еванђеље о царству Божјем у „добро време и невреме“. Из историје пасторолошке науке познато је да се царство Божје у срцима људским може ширити само примером, самоодрицањем, многим подвизима и молитвама. Тврдо се узdam да ме на овом путу Господ, коме сам привржен од рођења сво-

га, неће оставити без своје помоћи, јер сам Његову десницу штедро осећао и досад и да Дух Свети, који ме данас постави за епископа, неће напустити свог изабраника. Уздам се и у помоћ српских светитеља на челу са мојим заштитником, српским Светим Савом.

Свесрдно се захваљујем Вама, Ваша Светости, што ме предложисте за свог викарног епископа и Светом архијерејском сабору Српске православне цркве који је прихватио Ваш предлог и мене, најмлађег међу браћом својом, удостојио архијерејског сана. Старају се да својим скромним моћима које ми је Господ дао, оправдам то поверење.

Посебну благодарност дугујем Вама, Ваша Светости, и Вама Високопреосвећена господо архијереји, што призвасте данас на мене благодат Светога Духа и посветисте ме у чин епископа. Захваљујем се и свештенству и ђаконству што се данас помоли Богу за мене.

Нека ми буде дозвољено да се у овом најсветијем тренутку мога живота захвалим својим добрим родитељима који су моју душу васпитали у верском и националном духу и чија је жеља била да се посветим свештеничком позиву. Захвално се сећам свих својих учитеља и професора у школама кроз које сам пролазио. Захваљујем се и Вама, браћо и сестре, што у овако великим броју дођосте да увеличите овај свети чин и да се са мном заједно помолите Богу. Нарочито се радујем и захваљујем многима од Вас мојим драгим пријатељима, познаницима и земљацима, што дођосте са стране да ме укрепите у овим узбудљивим тренуцима.

Нека искрене молитве свију вас буду пред престолом Свевишњега услышене, да би ме милост Божја удостојила да увек најдостојније могу благослов Божји призивати на вас и себе од сада и до века - Амин. ■

ОБЈАВЉИВАЋУ САМО ХРИСТА ИСУСА ГОСПОДА

Приступна беседа епископа шумадијског др Саве 18. септембра 1967. године у крагујевачкој Саборној цркви, на дан устоличења за другог епископа шумадијског

Дух свети који надахњује Цркву показа ме (Дап 1, 24), а освећени Сабор српских архијереја, на челу са Његовом Светошћу Патријархом српским Господином Германом, изабра ме за новог епископа шумадијског, да одсада овде „напасам Цркву Божију коју је Господ стекао својом крвљу“ (Дап 20, 28).

Улазећи у овај свештени трон, у име Оца и Сина и Духа Светога, осећам на себи господњу десницу, као што ју је у вакснини дан на малом острву Патмосу осетио св. Јован Богослов (Отк 1, 17) и чујем глас: „С тобом ћу бити... нећу те оставити (ИИнав 1, 5).

Тај тихи глас чули су свети Апостоли пре Вазнесења Господњег (Мт 28, 20), а сви њихови прејемници га слушају, ево, скоро двадесет векова. Сви ми осећамо и знамо и сведочимо, да је господ са нама „у све дане“ и да зато Његову Цркву „ни врата адова неће надвладати“ (Мт 16, 18).

Православна црква, као мистично тело Христово, слуша стално Његов глас и доживљава Га сваки дан. Њен живот је у Христу и Она, обухватајући све векове, живот свога Женика чини потпуно савременим за нас. То се најпотпуније доживљава у богослужењу, кроз које Црква открива богатство свога богословља. „Данас се Христос рађа у Витлејему“ - објављујемо ми сваког Божића. „Данас Творац неба и земље долази телом на Јордан“ - певамо ми о Богојављењу. „Данас виси на крсту“ - тугујемо на Велики петак. „Данас се испуни пророчка реч“ - учимо на Крстовдан. Сва ова празновања су за нас стварност, доживљавање сталног присуства нашег Господа, које у наш живот уноси радост и то ону радост коју овај свет нити може дати, нити је може одузети.

Господ ми данас повераја вечност и спасење многих душа, које су плаћене „драгоценом крвљу Христа као невиног Јагњета“ (I Пет 1, 19). Уздам се „у Бога живога који је

Спаситељ свих људи“ (1 Тим 4, 10) и молим Му се „за оне које ми је дао“ (Јн 17, 9) да их сачува за Себе, а то значи и за своју Цркву, јер Господ идентификује Себе са Црквом

(Дап 8, 3; 9, 4). У Цркви се, дакле, решава како наш вечни живот, исто тако и наша вечна смрт.

Као ваш нови владика, објављивају вам, браћо и сестре, „само Христа Исуса Господа, а себе сматрати вашим слугом Христа ради“ (2 Кор 4, 5). Његова божанска наука је увек актуелна и нова, јер Господ непрестано „чини све ново“ (Отк 21, 5). Ту науку су проповедали многи пре нас и нису се уморили, зато што једино она садржи „речи вечног живота“ (Јн 6, 68).

Епископ, као и свештеник, шаље се народу Божјем да га духовно храни, да га чува и да га предводи. Све се то чини са разумевањем, да народ Божји жели да буде храњен „Хлебом живота“ (Јн 6, 35), да жели да буде чуван од неправославних ученика, да жели да буде вођен поклонничким путем који води у обећану земљу, у небески Јерусалим.

Он је тај Кога сам ја изабрао за цео свој живот. Ако је исто тако и са свима вами, мојим епархијотима, свештенством, монаштвом и световњацима, онда ја полажем право на вашу пуну подршку у моме раду на спасењу вашем и своме.

Тај поклонички пут је врло добро познат нашем народу, јер је наставник тога пута, који у живот води, наш Свети Сава. Он је на дивљину рода нашега народа утиснуо пречисти лик Спаситељев и од наше народне душе начинио „икону неизречиве славе“ Божије. Он је нама Србима омогућио да са Богом „насамо будемо“. Нека нам помогне да са Богом и останемо и кроз своје животе идемо заједно са Богом, јер је Он једини наш „пут и истина и живот“ (Јн 14, 6).

Поздрављам са овог светог места сву браћу и сестре славом овенчане Шумадије, овог нашег Пијемонта, као потомке оних наших славних предака у чији је живот Господ ушао, те Његовом помоћи и вером у Њега „победише царства, затворише уста лавовима, угасише сију огњену... туђинске војске нагнаше у бекство“ (Јев 11, 34).

Поздрављам све становнике овог знаменитог, историјског и мученичког града. Града који је био престоница ослобођене Србије, седиште српског митрополита, прве високе школе, прве модерне српске штампарије, града седам хиљада невиних српских жртава. Верујем да Крагујевчани никада неће изгубити из вида, да је њихов, а од данас и мој град, религиозни центар Шумадије, град који на брду наше Епархије лежи и који по побожности и црквеношти треба да даје тон свима осталим градовима и местима у Епархији. Верујем да ћу све оне који су данас дошли у овај храм Христа ради, видети у овом храму и идуће недеље, а они који су дошли мене ради нећу никада више видети.

О овим светим моментима захвално се сећам родољубивог митрополита Мелентија, енергичног митрополита Петра који су деловали овде и мога претходника блажене успомене епископа Валеријана, који је скоро тридесет година управљао овом Епархијом великом ревношћу и неизмерном љубављу. Попшто је доживео да види плодове свога дугогодишњег напорног рада, дођоше му „времена одмараша“ (Дап 3, 20). Сећаћемо га се увек по љубави коју гајимо према његовој личности и тако ћемо испunitи заповест св. апостола Павла који каже: „се-

ћајте се старешина својих који вам проповедаше реч Божију“ (Јев 12, 7). Као што никада не можемо заборавити благодат коју је са неба светога низводио на своје свештенство и свој народ, тако исто не можемо заборавити њега, свога првог архијереја који је узидao себе у ову Епархију.

Посебно изражавам своју радост што ме је данас устолично Преосвећени Епископ жички г. Василије, намесник престола Светога Саве. Захвалан сам му, што је и поред чланства у Св. Синоду и послова у својој Епархији, управљају скоро годину дана пословима ове Епархије и запелио у њој ране изазване пресељењем њеног првог архијереја у онај бољи свет.

Благодарим присутној господи архијерејима на учествовању у данашњем слављу. Уверен сам да ће ме њихове молитве и даље пратити у овој служби коју ми Црква повери, заједно са молитвама свега народа Божјег, свештенства и монаштва окупљеног у овом Светоуспенском храму.■

Каленић

Година: XXIII

Број: 3(136)/ 2001

Издавач:

Српска православна епархија
шумадијска

Излази:

шест пута годишње

Уређује:

Одбор

Главни и одговорни уредник:
Драгослав Степковић, протојереј ставрофор

Заменик главног и одговорног
уредника:
Негослав Јованчевић

Уредништво и администрација:
„Каленић, 34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67

Телефон:
(034) 332-642

E-mail:
spckrag@infosky.net

Тираж:
3700 примерака

Припрема и иштампа:
Графички центар Интерагент,
Крагујевац

Бођојављање у Крагујевцу 1992. године

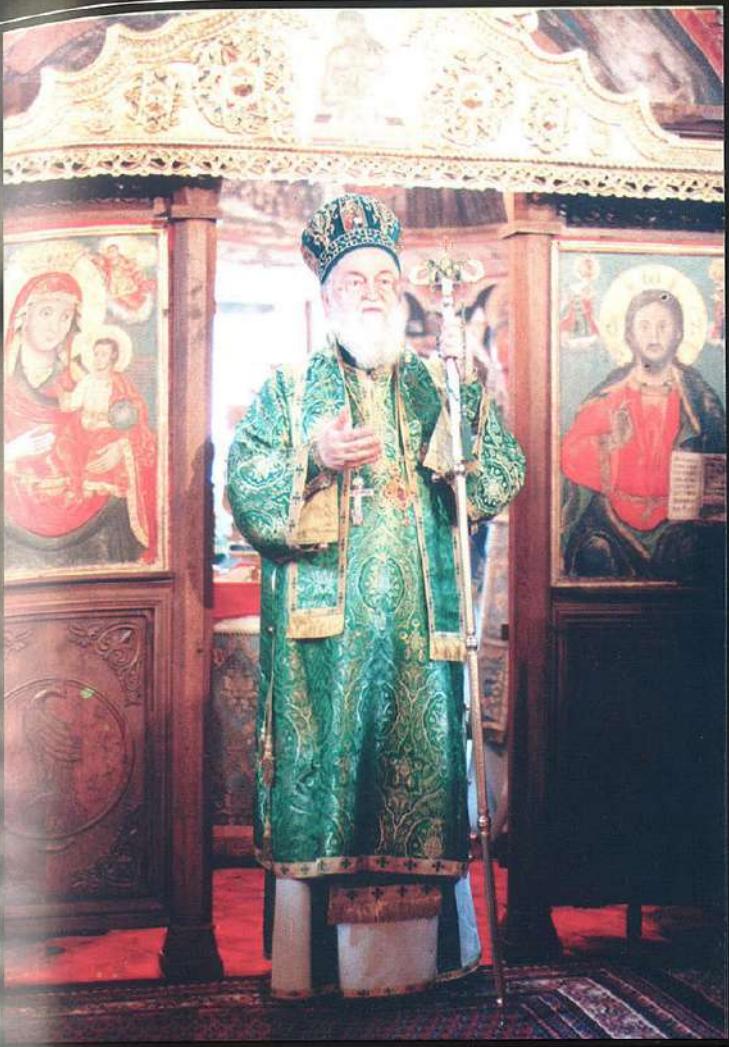

На Светог Саву у манастиру Дивосићину, 1987. године

На испраћају моштију
св. кнеза Лазара у
београдској Саборној
цркви, 1988. године

Последња литургија
блаженопочившег
др Саве, епископа
шумадијског,
манастир
Благовештење
Рудничко, 7. јун
2001. године

*Помјаните мене братијо
када песмом славите Господа*